

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

MODUL SPOLEČENSKOVĚDNÍ

Název projektu: **Skupinová výuka mimořádně nadaných dětí na Úvoze II**

Registrační číslo projektu: **CZ.1.07/1.2.17/02.0051**

Autoři: **PhDr. Hana PALOVÁ, Mgr. Adam VEŘMIŘOVSKÝ, Ph.D.,
Mgr. Petr HÁJEK,**

Následující texty vznikly během realizace projektu Skupinová výuka mimořádně nadaných dětí na Úvoze II. Napomáhají obohatit jednotlivé oblasti probíraných humanitních témat v okruhu společenských věd. Zaměřují se zejména na historické kontexty etnik a náboženství.

Jejich cílem je výchova k toleranci a poskytnutí možnosti náhledu na kořeny kultur a civilizací a posléze rozvíjení schopnosti žáků začlenit danou problematiku do širšího kontextu vnímání soudobých společenských vztahů.

Tyto texty jsou koncipovány pro žáky 2. stupně základní školy a jejich autoři se snažili zpracovat materiál tak, aby nejen poskytovaly informace, ale aby umožnily žákům tvořivým přístupem získávat na základě již známých informací informace nové, a tím rozvíjet samostatnost ve zpracovávání dané problematiky. Snahou autorů bylo také co nejvíce usnadnit práci pedagoga při přípravě výuky daného tématu. Proto nabízejí jak čistě výkladové pasáže, tak i pracovní listy, které z nich vycházejí. Obsahují taktéž příklady společenských her, podněcujících konstruktivní mezilidskou komunikaci a nabízejících alternativy správných výstupů a modelů chování.

Předkládané materiály může pedagog využít v hodinách dějepisu, etické výchovy, společenskovědních seminářích.

V některých kapitolách jsou odkazy na internetové zdroje, je však možné nahradit vhodnou literaturou (slovníky).

Obsah

1 STĚHOVÁNÍ NÁRODŮ	5
1.1 MIGRACE KMENŮ:.....	5
1.2 BARBARKÉ ŘÍŠE:.....	6
1.3 OPAKOVÁNÍ:.....	8
1.3 ODKAZY:.....	9
2 NAŠE ÚZEMÍ.....	10
2.1 PŘED SLOVANSKÝM OSÍDLENÍM	10
2.1.1 KELTŮ.....	10
2.1.1.1 PRACOVNÍ LIST	11
2.1.2 GERMÁNŮ.....	12
2.2 SLOVANÉ.....	13
2.2.1 STĚHOVÁNÍ SLOVANŮ.....	13
2.2.2 SLOVANÉ NA NAŠEM ÚZEMÍ.....	14
2.2.2.1 SÁMOVA ŘÍŠE.....	14
2.2.2.2 PRACOVNÍ LIST:.....	15
2.2.2.3 VELKOMORAVSKÁ ŘÍŠE.....	16
2.2.2.4 PRACOVNÍ LIST -.....	18
2.2.3 OPAKOVÁNÍ – NAŠE NEJSTARŠÍ DĚJINY	21
2.2.4 ODKAZY	23
3 FORMOVÁNÍ EVROPY	25
3. 2 ODKAZY	27
4 VIKINGOVÉ.....	28
4.1 ZPŮSOB ŽIVOTA:.....	28
4.2 USPOŘÁDÁNÍ SPOLEČNOSTI	30
4.3 EXPANZE.....	30
4.3 VÁLEČNICTVÍ.....	32
4.4 NÁBOŽENSTVÍ.....	33
4.5 VIKINGSKÁ KULTURA.....	34
4.6 VIKINGOVÉ – PRACOVNÍ LIST.....	35
4.7 ODKAZY	38
5 STAROVĚKÁ ČÍNA.....	39
5.1 DĚJINY ČÍNY	39
5.2 KULTURA A VZDĚLANOST ČÍNY.....	40
5.2.1 VYNÁLEZY A ZVLÁŠTNOSTI ČÍNY	40
5.2.2 NÁBOŽENSTVÍ, FILOZOFIE V ČÍNĚ	42
5.2.3 ČÍNSKÝ KALENDÁŘ	43
5.3 ODKAZY	44
6 ROMOVÉ.....	45
6.1 PRACOVNÍ LIST - POKUS SE UHODNOUT:.....	48
6.2 ODKAZY:.....	49

NÁBOŽENSTVÍ.....	50
7.1 MONOTEISTICKÁ NÁBOŽENSTVÍ	51
7.1.1 JUDAISMUS – ŽIDOVSKÉ NÁBOŽENSTVÍ	51
7.1.1.1 PRACOVNÍ LIST:	52
7.1.1.2 KŘESŤANSTVÍ.....	53
7.1.1.2.1 PRACOVNÍ LIST	55
7.1.1.3 ISLÁM	56
7.1.1.3.1 PRACOVNÍ LIST:	57
7.2 ODKAZY	58
7.3 ŘEŠENÍ KŘÍŽOVKY	60
8 AKTIVITY.....	61
8.1 INDIÁNI	61
8.1.1 Evokace	61
8.1.1.1 Tabulka se slovy na pantomimu	62
8.1.2 Uvědomění	62
8.1.2.1 Text: Indiáni	63
8.1.3 Reflexe	66
8.2 MORÁLKA JAKO BRÝLE	67
8.2.1 PRŮBĚH LEKCE:	67
8.2.3 ZÁVĚREČNÁ REFLEXE	69
8.2.4 ZDROJE	70
8.3 OSM KLAMŮ V KAŽDODENNÍM UVAŽOVÁNÍ.....	71
8.3.1 KLAM POVĚŘČIVÝCH.....	71
8.3.2 DOVOLÁVÁNÍ SE AUTORIT	71
8.3.3 KLAM ŠIKMÉ PLOCHY	72
8.3.4 FALEŠNÉ DILEMA	72
8.3.5 KLAM VŠECH POLITIKŮ – SNAHA O POTVRZOVÁNÍ	73
8.3.6 OMYL HAZARDNÍHO HRÁČE	74
8.3.7 ARGUMENTACE KRUHEM	74
8.3.8 OMYL DOLOŽENÍ KONSEKVENTU	74
8.3.9 ZDROJE:	75

1 STĚHOVÁNÍ NÁRODŮ

Pojmem stěhování národů se označují rozsáhlé migrace obyvatelstva (tzv. barbarských kmenů a jejich skupin), které probíhaly koncem starověku a počátkem středověku - 2.st. až 7.st. n.l. Příčinou byly

1. demografické změny,
  - růst počtu obyvatelstva
  - sociální důvody.
  - rychlé vyčerpání půdy
    - přechod od pastevectví k zemědělství
  - změny klimatu
    - chladnější a vlhčí podnebí,
  - pohyb severogermánských kmenů na jih

1.1 MIGRACE KMENŮ:

www.cittadella.cz/stehovani/realne.html

375 vpád Hunů z mongolských stepí do Evropy, tlačili na západní státy, tím vyvolali posuny kmenových svazů z původních sídel z východu na západ, zvláště Germánů a Slovanů.

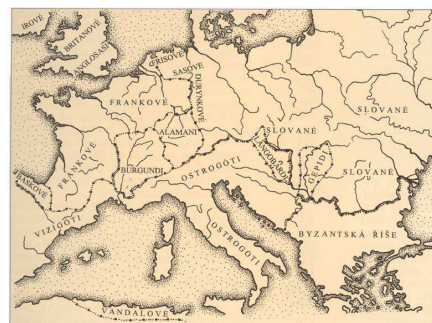
<p style="text-align: center;">I. etapa</p> <ul style="list-style-type: none"> • GERMÁNSKÉ KMENY (4. – 6. století) <p>prapůvodní vlast Germánů – Pobaltí, Skandinávie</p> <ul style="list-style-type: none"> • přesun středoasijského kmene Hunů 	<p style="text-align: center;">II. etapa</p> <ul style="list-style-type: none"> • SLOVANSKÉ KMENY (6. – 7. století) původní pravlast ve východní Evropě • začal kmen Avarů
<ul style="list-style-type: none"> • Vizigóti (západní Gótové), • Ostrogóti (východní Gótové) <ul style="list-style-type: none"> • Markomani • Kvádové • Vandalové, • Langobardi, • Frankové, • Alamani, • Burgundi, • Duryňkové, • Sasové, • Jutové, • Anglové 	<p>východní Slované</p> <ul style="list-style-type: none"> • Rusové, • Bělorusové, • Ukrajinci <p>západní Slované</p> <ul style="list-style-type: none"> • Poláci, • Pobaltští Slované, • Lužičtí Srbové, • Polabští Slované, • Češi, • Slováci <p>jižní Slované</p> <ul style="list-style-type: none"> • Slovinci, • Srbové, • Chorvati, • Bulhaři, • Makedonci

1.2 BARBARSKÉ ŘÍŠE:

- 6. až 7. n.l. - byly vytvořeny zejména germánskými kmeny

Ostrogótská říše (493-555)

- původní sídla u Černého moře a na Krymu zničena Huny
- ustoupili do Panonie a na Balkán
- král Theodorich porazil Odoakara (tím ovládl Itálii) - vytvořili zde novou říši s centrem v Ravenně
- útočil na ně byzantský císař Justinián
- po bitvě u Vesuvu (553) se říše rozpadla, ovládla ji Byzantská říše (roku 555 se Byzantincům vzdala poslední ostrogótská pevnost)

Langobardská říše (568 - 774)

- původní sídla na dolním Labi, v pátém století posun na jih, prošli Čechami a Moravou
- v 6. století ovládli Itálii (porazili Byzantince), vytvořili zde království
- splynuli s místním obyvatelstvem (nazývá se po nich kraj v Itálii - Lombardie)
- roku 774 dobyl říši Langobardů franský král Karel Veliký

Vizigótská říše (507 - 711)

- po nájezdu Hunů posun z území dnešního Rumunska do Řecka a Itálie
- v roce 410 dobyli Řím
- snaha založit stát v jihozápadní Francii (s centrem v Toulouse)
- pod tlakem Franků (Chlodvík) pronikli až na Pyrenejský poloostrov (tzv. Toledánská říše - centrum v Toledu)
- v 8. století poraženi Araby

Vandalská říše (429 – 534)

- postupovali z Judska do oblasti mezi Odrou a Vislou, pak na západ do Galie a Hispánie (sídlo v Andalusii - název od Vandalusie)
- roku 429 založili v severní Africe nezávislé království s centrem v Kartágu
- měli konflikty s Římem (provincie Africa), dobyli Sicílii a Korsiku
- za krále Geisericha roku 455 vyplenili Řím (proto vandalové)
- jejich říše rozkvétala a prosperovala, obyvatelé se romanizovali
- bojovali s Byzancí (za císaře Justiniána byla říše Vandalů dobyta vojevůdcem Belisarem - 534)

Burgundská říše (443 - 534)

- z území dnešního Dánska se přesunuli k Visle, dále na západ, po nájezdu Hunů ustoupili na jih do jihovýchodní Francie (součástí Galie)
- kolem roku 530 se dostali pod nadvládu Franků

Anglosaská říše

- v polovině 5. století příchod Anglů, Sasů a Jutů na Britské ostrovy
- během 6. století vzniklo sedm anglosaských království (na území původních Keltů)
- byla rozdrobena do počátku 9. století; od 8. století nájezdy Normanů

Franská říše

- mocná říše na půdě bývalé římské provincie Galie
- ke konci 4. století vznikají první velké kmeny – Burgundové, Sasové, Frankové. Byly složeny z menších kmenů – v případě Franků např. Usipetové nebo Tenkterové.
- jako jediná přetrvala, rozvíjela tradice antiky, postupně ovládala celý západogermánský svět
- Prvním králem, který sjednotil franské kmeny v severní Galii, byl Chlodvík I. Pocházel z Merovejského rodu. Svou vládu zahájil v 15 letech po smrti otce Childericha.

1.3 OPAKOVÁNÍ:

1. Kmen, který roku 375 vpadl do Evropy, se jmenoval:
  - a) Gótové
  - b) Hunové
  - c) Avaři
  - d) Vandalové
2. V Africe vytvořili říši:
  - a) Frankové
  - b) Ostrogóti
  - c) Vandalové
  - d) Alamani
3. Mezi barbarské říše nepatří:
  - a) Byzantská
  - b) Franská
  - c) Anglosaská
  - d) Langobardská
4. Mezi jihoslovanské jazyky nepatří:
  - a) Bulhařština
  - b) Makedonština
  - c) Lužická srbština
  - d) Slovinština
5. Slované nešli na
  - a) Jih
  - b) Sever
  - c) Západ
  - d) Východ

VYSVĚTLI POJMY – NAPIŠ SYNONYMUM:

- MIGRACE: _____
- DEMOGRAFIE: _____
- KLIMA: _____
- SKANDINÁVIE: _____

SPRÁVNĚ PŘIŘAĎ:

1. VANDAL		a) "NESROZUMITELNÝ"	1.	
2. BURGUNDOVÉ		b) LOMBARDIE	2.	
3. BYZANTION		c) GALIE	3.	
4. BARBAR		d) ISTAMBUL	4.	
5. LANGOBARDI		e) "NIČITEL"	5.	
6. KELT		f) FRANCIE	6.	

1.3 ODKAZY:

BARBARSKÉ ŘÍŠE:

Česká televize: Dějiny udatného národa českého: díl 7. Stěhování národů [online]. ©2010 [cit. 2014-12-01]

Dostupné z: <http://dejiny.ceskatelevize.cz/208552116230007/>

Dějepis.com: Stěhování národů [online]. Václav Němec, ©2014 [cit. 2014-12-01]

Dostupné z: <http://www.dejepis.com/ucebnice/stehovani-narodu/>

Helma ze 6. století, import z východořímské oblasti [online]. [cit. 2014-12-01]

Dostupné z:

http://cs.wikipedia.org/wiki/St%C4%9Bhov%C3%A1n%C3%AD_n%C3%A1rod%C5%AF#/media/File:Helm_DSC02149.JPG

Mapa stěhování národů [online]. [cit. 2014-12-01].

Dostupné z: http://leccos.com/pics/pic/stehovani_narodu- mapa.jpg

Proces stěhování národů [online]. [cit. 2014-12-01]

Dostupné z: http://ff.ujep.cz/velimsky/cs_1_1/01CS/as100a.jpg

Reálné stěhování národů [online]. [cit. 2014-12-01]

Dostupné z: <http://www.cittadella.cz/stehovani/realne.html>

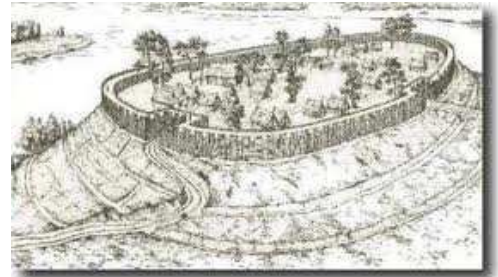
2 NAŠE ÚZEMÍ

2.1 PŘED SLOVANSKÝM OSÍDLENÍM

Přes naše území prošly národy:

2.1.1 KELTŮ

Západní polovinu Čech a obývaly v **6. a 5. století př. n. l.** pravděpodobně kmeny, které později vstoupily do historie pod jménem **Bójové**. Podle nich dostaly české země latinský název **Boiohaemum (Bohemia)**, který se objevil v pracích římského dějepisce **Tacita** na přelomu 1. a **2. století n. l.** (představovaly tzv. **laténskou kulturu**)
Keltové si stavěli takzvaná **oppida**, což byla opevněná města.

OPPIDUM

Víme, že Římané rozdělovali území Keltů (neboli **Galů**) na tři větší celky.

- na Galii předalpskou, která přejala módu nošení tógy,
- na Galii zaalpskou (jih Francie a Španělsko)
- a na Galii vlasatou. Tu ovládl **Gaius Julius Caesar** v prvním století před našim letopočtem. Z dobývání je znám náčelník **Vercingetorix**, který Caesara v jedné bitvě dokonce porazil.

Keltští **druidové** nebyli jen náboženskými představiteli, ale jednalo se o keltskou inteligenci.

1.1 Keltové měli platidlo - mince, takzvané **duhovky**.

V západní Evropě se hovoří jazyky z keltské jazykové skupiny:

- velštinou,
- irštinou,
- skotskou gaelštinou,
- bretonštinou.

Po Keltech se zachovaly i další zeměpisné názvy na území Čech například názvy řek:

- **Labe** (Albis - bílá řeka),
- **Vltava** (Vultava - divoká řeka),
- **Ohře** (Agara - řeka, která má rychlý tok)
- **Jizera** (Isara - bystrá řeka)

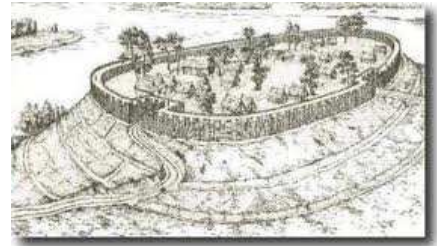
KELTOVÉ NA NAŠEM ÚZEMÍ

2.1.1.1 PRACOVNÍ LIST

NAŠE ÚZEMÍ PŘED SLOVANSKÝM OSÍDLENÍM

Přes naše území prošly národy: _____
Západní polovinu Čech a obývaly v **6. a 5. století př. n. l.**
pravděpodobně kmeny, které později vstoupily do historie pod
jménem **Bójové**. Podle nich dostaly české země latinský název **Boiohaemum** (_____),
který se objevil v pracích římského dějepisce **Tacita** na přelomu **1. a 2. století n. l.**
(představovaly tzv. _____ **kulturu**)
Keltové si stavěli takzvaná _____, což byla opevněná města.

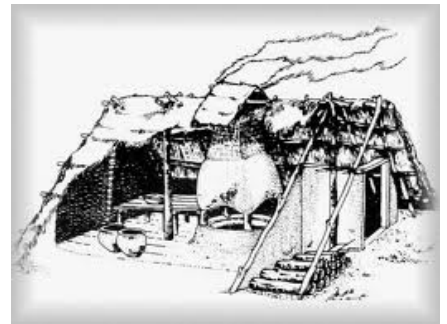
Víme, že Římané rozdělávali území Keltů (neboli _____) na tři větší celků.

- na Galii předalpskou, která přejala módu nošení tógy,
- na Galii zaalpskou (jih Francie a Španělsko)
- a na Galii vlasatou. Tu ovládl **Gaius Julius** _____ v prvním století před našim
letopočtem. Z dobývání je znám náčelník **Vercingetorix**, který Caesara v jedné bitvě
dokonce porazil.
- - Keltští _____ nebyli jen náboženskými
představiteli, ale jednalo se o keltskou inteligenci.
  -
  - Keltové měli platidlo - mince, takzvané _____.

V západní Evropě se hovoří jazyky z keltské jazykové skupiny:

- velštinou,
- irštinou,
- skotskou gaelštinou,
- bretonštinou.

Po Keltech se zachovaly i další zeměpisné názvy na území
Čech

2 například názvy řek:

- 2.1 _____ (Albis - bílá řeka),
- 2.2 _____ (Vultava - divoká řeka),
- 2.3 _____ (Agara - řeka, která má rychlý tok),
- 2.4 _____ (Isara - bystrá řeka)

ÚKOLY (vycházejí z dokumentu): <http://www.youtube.com/watch?v=ZjeGk1LIH8A>

- CO V LATINĚ ZNAMENALO BÓJOVÉ? _____
- CHARAKTERIZUJ DRUIDA: _____
- KELTSKÉ „VYNÁLEZY“ BYLY. _____,
- KDE SE POUŽÍVÁ BRDO: _____
- KELTOVÉ ZNALI ŘEMESLA (5): _____,
- _____ , _____ , _____ , _____ , _____
- CO JE „OBŘAD SVAZOVÁNÍ RUKOU“? _____

2.1.2 GERMÁNŮ

- kmeny Markomanů a Kvádů

- dobývali keltské území bez krveprolévání a násilí poměrně dlouho do 4.-5. st n.l.

Víme,

že jméno Markomani bývá vysvětlováno

- jako „hraničáři“, kmen žijící „na hranici marky“
- nebo z keltského slova „markos“ – kůň, tedy Jezdci (i markomanský král Marobod měl ryze keltské jméno znamenající Slavný vítěz)

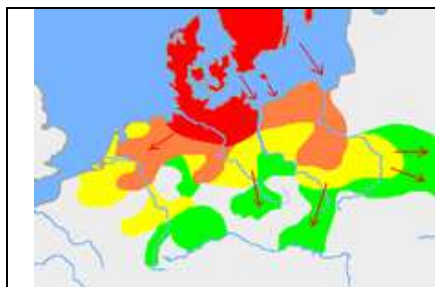
O GERMÁNECH víme:

- že jazykovědné i archeologické výzkumy napovídají, že lid sdílející podobnou kulturu obýval severozápadní Německo a jih Skandinávie během pozdní doby bronzové (1000-500 př. n. l.).
- že se jejich kultura se lišila od kultury Keltů obývajících v té době jižnější území podél Dunaje a pod Alpami,
- že Germáni žili v malých nezávislých osadách a živili se zejména chovem dobytka.

Koncem 2. století př. n. l. migrující germánské kmeny napadly Galii, Itálii a Španělsko, což nakonec vedlo k vojenskému střetu s armádou Římské republiky. Později to byla pro Julia Caesara jedna ze záminek pro připojení Galie k Římu.

Caesar, Tacitus a Plinius ukazují, na jaké skupiny se dělili Západní Germáni:

- Ingeoni (Ingvaeones) – při pobřeží Severního moře
- Istveoni (Istvaeones) – na dolním Rýnu a okolo Vezery
- Hermi(n)oni (Irminones) – u Labe a v jižním Jutsku
- Severní Germáni – ve Skandinávii
- Východní Germáni – na východ od Odry a horního Labe

Expanze Germánů mezi lety 750 př. n. l. a 100 n. l.

červená - před r. 750 př. n. l.

růžová - do roku 500 př. n. l.

žlutá - do roku 250 př. n. l.

zelená - do roku 100 n. l.

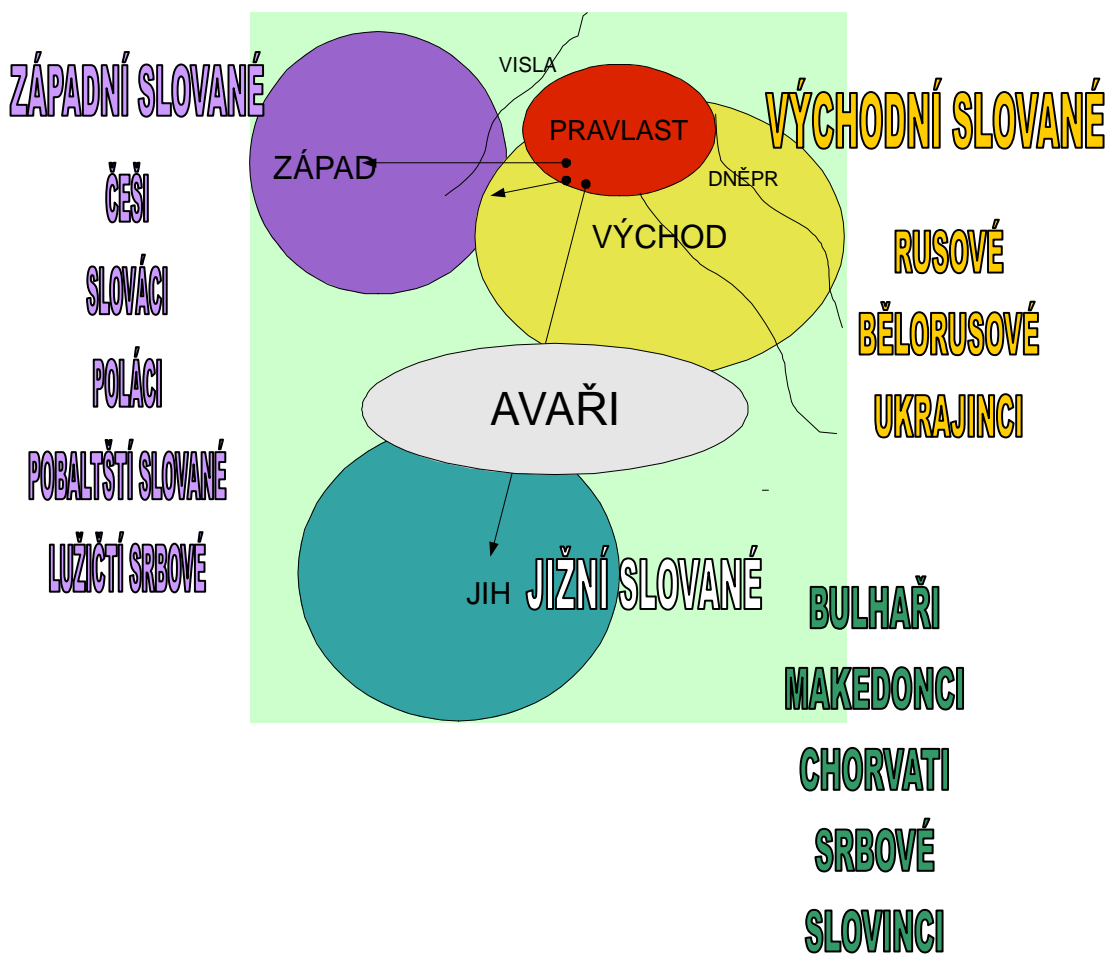
- Všechny tyto skupiny si vytvořily vlastní dialekty, z nichž se vyvinuly dnešní germánské jazyky.
- v římských záznamech později vystupují pod společným názvem Germania.
  - Její obyvatelé byli občas ve válce s impériem,
  - provozovali se svým jižním i sousedem čilý vzájemný obchod,
  - docházelo ke kulturní výměně,
  - někdy i k vojenským spojenectvím.

2.2 SLOVANÉ

Slované etnicky a jazykově patří do skupiny Indoevropanů, která žije především ve střední a východní Evropě. Do historie výrazně poprvé vstoupili na počátku 6. století, kdy započala jejich expanze do Evropy. Mnoho Slovanů později také osídlilo Sibiř, střední Asii.

V současné době mluvčí slovanských jazyků obývají víc než polovinu území Evropy, je to největší počet rodilých mluvčích v Evropě.

2.2.1 STĚHOVÁNÍ SLOVANŮ

2.2.2 SLOVANÉ NA NAŠEM ÚZEMÍ

2.2.2.1 SÁMOVA ŘÍŠE

Již v 7. století – 624-659 (podle Fredegarovy kroniky) nebo 626-661 (podle data obléhání Konstantinopole v roce 626) - existoval předchůdce státního útvaru, tzv. Sámova říše, který se rozkládal pravděpodobně v povodí řeky Moravy a na jihozápadním Slovensku. Vytvořil ho franský kupec Sám, vůdce vzbouřených Slovanů v boji proti Avarům v 1. polovině 7. století, po řadě vítězství na Avary ve střední Evropě. Jednalo se ale spíše silný slovanský kmenový svaz, jeho vnitřní struktura ještě nemůže být hodnocena jako stát.

Již v době před Sámovou říší byly slovanské kmeny velmi schopnou pěší armádou. Dokázaly porazit franská vojska krále Dagoberta I. v bitvě u Wogastisburgu v roce 631 (Fredegarova kronika). V dalších pěti letech byly podnikány nájezdy na franské území.

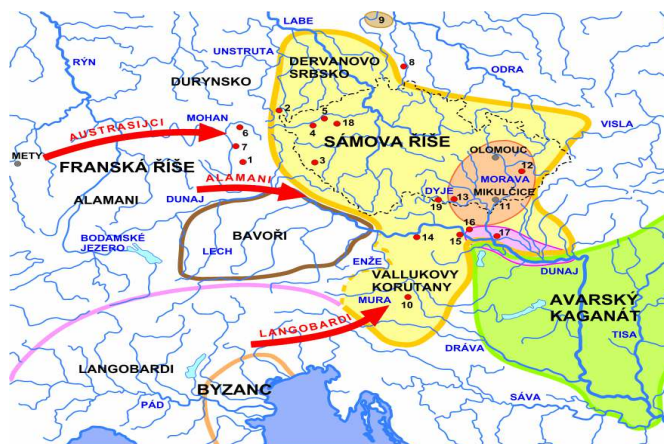
Územní rozsah svazu, nazývaného Sámova říše, nelze přesně stanovit pro nedostatek údajů písemných i archeologických pramenů.

Centrum Sámovy říše se nacházelo pravděpodobně na rozhraní Moravy a Dolních Rakous. Říše dosáhla nemalého významu. Poloha nebo jméno hlavního města je neznámá. Zachoval se jen název jakéhosi Wogastisburgu.

Po Sámově smrti (658 nebo 661) se jeho říše rozpadla, i díky tomu, že měl Sám početné potomstvo (snad 22 synů a 15 dcer - Fredegarova kronika), ti se neshodli na další vládě.

Po zániku Sámovy říše nejsou historické prameny o tom, co se na tomto území odehrávalo. Je možné, že byla jádrem pro založení budoucí Velkomoravské říše, kdy se moci chopili Mojžírovci.

2.2.2.2 PRACOVNÍ LIST:

SPRÁVNĚ SLOŽ A VYSVĚTLI

MOÁS		
VRAA		
RÉFAKNOV		
REFDEARG		
BIGRUTWGOAS		
LASNVÉO		
KEPUC		
RYKASOU		

ODPOVĚZ A ZDŮVODNI:

Byla Sámova říše stát? _____

Proč vznikla Sámova říše? _____

2.2.2.3 VELKOMORAVSKÁ ŘÍŠE

-(užívá se také označení **Velká Morava, stát Mojimírovců**, *Moravia Magna*) byla prvním známým západoslovanským státem, ve své době nejmocnějším a nejsilnějším ve střední Evropě. Existovala mezi lety **833-906/907**, převážně na území dnešního Česka, Slovenska a Maďarska. Největšího rozmachu dosáhla za vlády **Svatopluka I.**

Počátkem 9. stol. se objevují dvě knížectví, která spolu vedou politický boj

- **Moravské knížectví** – kníže **Mojmír**; centrum pravděpodobně Mikulčice
- **Nitranské knížectví** - kníže **Pribina** se střediskem v Nitře

Roku 833 se knížeti Mojmírovi podařilo Pribinu z Nitry vypudit, připojil jeho knížectví ke svému. – vznikla Velkomoravská říše.

Mojmír (830? – 846) se stal prvním velkomoravským panovníkem

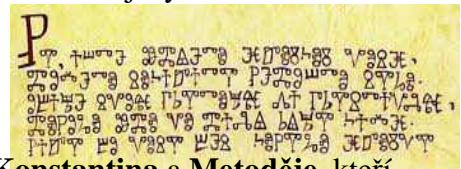
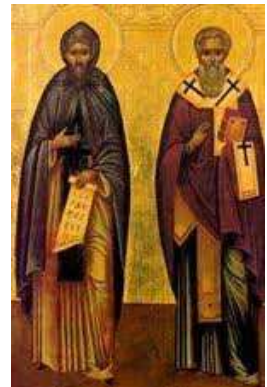
- založil dynastii **Mojmírovců**, která vládla až do zániku státu v roce 907.

Pro tento stát se užívá také označení Velká Morava, stát Mojimírovců a byl prvním známým západoslovanským státem, ve své době a nejmocnějším ve střední Evropě.

Téměř po celou dobu svého trvání musela Velkomoravská říše odolávat dobovačným pokusům **východofranckých** panovníků.

Mojmírovův nástupce **Rostislav** (846 – 870)

- Byl statečný válečník a obratný politik, za jeho vlády Velká Morava dosáhla plné svrchovanosti.
- Úspěšně odrazil útoky Ludvíka Němce, kterému pomáhaly v pronikání do našich zemí i německé křesťanské misie, zavádějící bohoslužbu v latinském jazyce.
- Orientoval se na **Byzantskou říši**, která nepodléhala svrchovanosti římského papeže. Požádal císaře o vyslání věrozvěstů znalých slovanského jazyka.
- Byzantský císař Michael III. Poslal roku **863** na Moravu misii, vedenou dvěma učenými Řeky, bratry **Konstantina** a **Metoděje**, kteří znali jazyk soluňských Slovanů, srozumitelný i u nás. Konstantin sestavil zvláštní písmo, přizpůsobené slovanským jazykům (**hlaholice**), a přeložil první bohoslužebné (liturgické texty) do staroslověnštiny (nejstarší text **Proglas**).

Proglas je veršovaný předzpěv vzniklý v 9. století k překladu evangelií do staroslověnštiny, jejíž autorem je pravděpodobně sám Konstantin Filozof. Jde pravděpodobně o první literární památku sepsanou ve staroslověnštině. Její délka je 110 veršů (111. verš je Amen). Je psán dvanáctislabičným veršem. V předmluvě je chválen slovanský překlad a současně je zde zdůrazňováno právo člověka na bohoslužby v mateřském jazyce.

Svojí literární činností na Velké Moravě stali se Konstantin s Metodějem (a jejich následovníci) zakladateli slovanského písemnictví. Dosáhli dočasně schválení svého působení i u římského papeže, jenž jmenoval Metoděje arcibiskupem. Konstantin (Cyril) zemřel roku 869 v klášteře v Římě. Metoděj působil se svými žáky v našich zemích (i přes odpor bavorských biskupů Wiching) až do své smrti roku 885 a

pokřtil i českého knížete **Bořivoje** a jeho manželku **Ludmilu**. Po jeho smrti byli jeho žáci vyhnáni. Odebrali se do Bulharska a někteří dále na východ, na Rus. V Čechách se slovanská liturgie udržela ojedinele dosti dlouho vedle liturgie latinské, jež však časem úplně zvítězila. V Bulharsku, na Rusi i v Srbsku slovanské písmo zakotvilo trvale (**cyrilice – azbuka**) a slovanská liturgie se tam stala základem pravoslavných církví.

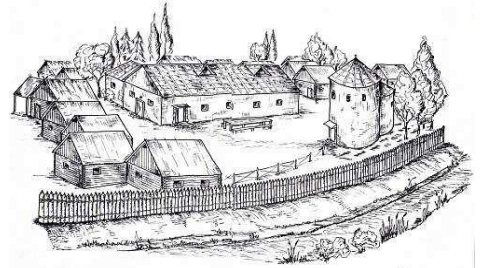
Rastislav byl v roce 870 zajat svým synovcem Svatoplukem a vydán Frankům – ti jej nechali oslepit a on pak dožil někde v bavorském klášteře

Svatopluk (870-894) se zavázal k placení tributu východofranské říši a to mu umožnilo zahájit územní expanzi Velkomoravské říše. V době svého největšího rozmachu říše zaujímala největší území:

Po jeho smrti, nastoupil poslední historicky známý panovník Velkomoravské říše, **Mojmír II.** (894-906/907)

- na Velké Moravě bylo pravděpodobně ještě obnoveno staroslověnské biskupství
- vedl však spory se svým mladším bratrem Svatoplukem II. (dostal nitranské knížectví)
- od Velkomoravské říše se odtrhly **Čechy** a Panonie
- musel čelit tlaku východofrancké říše a útokům **Maďarů**
- po r. **907** již o něm nejsou žádné zprávy

Sídelní struktura Velkomoravské říše zahrnovala opevněné slovanské osady – **hradistište**. Mezi nejvýznamnější písemně doložené a archeologicky probádané osady patří: na dnešní Moravě:

1. **Mikulčice** Valy (palác velmože, 12 kostelů),
2. **Staré Město** u Uherského Hradiště (obchodní centrum, křižovatka důležitých cest, uváděno jako *Velehrad*),
3. Sady (Uherské Hradiště) klášter a „arcibiskupská bazilika“
4. **Pohansko** u Břeclavi
5. Staré Zámky u Líšně,
6. Olomouc, Znojmo

- na dnešním Slovensku: Devín, Nitra, Bratislava, Ducové, Bojná
- v dnešním Maďarsku: Ostřihom, Feldebrő, Blatnohrad (dnešní Zalavár)
- Mocenským střediskem Velké Moravy byl **Veligrad**, jehož umístění (pravděpodobně v jedné z těchto osad) však nebylo dosud spolehlivě určeno.

2.2.2.4 PRACOVNÍ LIST:

VELKOMORAVSKÁ ŘÍŠE

-(užívá se také označení _____, stát _____, *Moravia Magna*) byla prvním známým západoslovanským státem, ve své době nejmocnějším a nejsilnějším ve střední Evropě. Existovala mezi lety 833- _____, převážně na území dnešního Česka, Slovenska a Maďarska. Největšího rozmachu dosáhla za vlády _____.

Počátkem 9. stol. se objevují dvě knížectví, která spolu vedou politický boj

- _____ knížectví – kníže M _____; centrum pravděpodobně Mikulčice
- _____ knížectví - kníže P _____ se střediskem v Nitře

Roku 833 se knížeti Mojžírovi podařilo Pribinu z Nitry vypudit, připojil jeho knížectví ke svému. – vznikla Velkomoravské říše.

Mojmír (830? – 846) se stal prvním velkomoravským panovníkem

- založil dynastii M _____, která vládla až do zániku státu v roce 907.

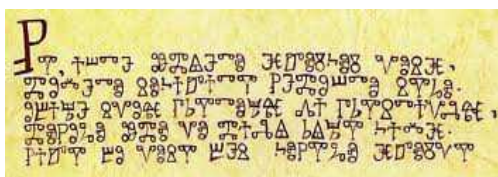
Pro tento stát se užívá také označení Velká Morava, stát Mojžírovců a byl prvním známým západoslovanským státem, ve své době a nejmocnějším ve střední Evropě.

Téměř po celou dobu svého trvání musela Velkomoravská říše odolávat dobovačným pokusům východo _____ panovníků.

Mojmírovův nástupce Rostislav (846 – 870)

- Byl statečný válečník a obratný politik, za jeho vlády Velká Morava dosáhla plné svrchovanosti.
- Úspěšně odrážel útoky Ludvíka Němce, kterému pomáhaly v pronikání do našich zemí i německé křesťanské misie, zavádějící bohoslužbu v latinském jazyce.
- Orientoval se na B _____ říši, která nepodléhala svrchovanosti římského papeže. Požádal císaře o vyslání věrozvěstů znalých slovanského jazyka.
- Byzantský císař Michael III. Poslal roku 8 _____ na Moravu misii, vedenou dvěma učenými Řeky, bratry K _____ a M _____, kteří znali jazyk soluňských Slovanů, srozumitelný i u nás. Konstantin sestavil zvláštní písmo, přizpůsobené slovanským jazykům (h _____), a přeložil první bohoslužebné (liturgické texty) do staroslověnštiny (nejstarší text P _____).

†	Ѧ	Ѣ	Ѥ	Ѧ	ѧ	Ѩ	ѩ	Ѫ	ѫ	Ѭ
A	B	В	Г	Д	Е	Ѧ	ѧ	Ѩ	ѩ	Ѫ
Ѧ	ѧ	Ѩ	ѩ	Ѫ	ѫ	Ѭ	ѭ	Ѯ	ѯ	Ѱ
ѱ	Ѳ	ѳ	Ѵ	ѵ	Ѷ	ѷ	Ѹ	ѹ	Ѻ	ѻ
Ѽ	ѽ	Ѿ	ѿ	Ѡ	ѡ	Ѣ	ѣ	Ѥ	ѥ	Ѧ
Ѣ	ѣ	Ѥ	ѥ	Ѧ	ѧ	Ѩ	ѩ	Ѫ	ѫ	Ѭ
ѭ	Ѯ	ѯ	Ѱ	ѱ	Ѳ	ѳ	Ѵ	ѵ	Ѷ	ѷ
Ѹ	ѹ	Ѻ	ѻ	Ѽ	ѽ	Ѿ	ѿ	Ѡ	ѡ	Ѣ
ѣ	Ѥ	ѥ	Ѧ	ѧ	Ѩ	ѩ	Ѫ	ѫ	Ѭ	ѭ
Ѯ	ѯ	Ѱ	ѱ	Ѳ	ѳ	Ѵ	ѵ	Ѷ	ѷ	Ѹ
ѹ	Ѻ	ѻ	Ѽ	ѽ	Ѿ	ѿ	Ѡ	ѡ	Ѣ	ѣ
Ѥ	ѥ	Ѧ	ѧ	Ѩ	ѩ	Ѫ	ѫ	Ѭ	ѭ	Ѯ
ѯ	Ѱ	ѱ	Ѳ	ѳ	Ѵ	ѵ	Ѷ	ѷ	Ѹ	ѹ
Ѻ	ѻ	Ѽ	ѽ	Ѿ	ѿ	Ѡ	ѡ	Ѣ	ѣ	Ѥ
ѥ	Ѧ	ѧ	Ѩ	ѩ	Ѫ	ѫ	Ѭ	ѭ	Ѯ	ѯ
Ѱ	ѱ	Ѳ	ѳ	Ѵ	ѵ	Ѷ	ѷ	Ѹ	ѹ	Ѻ
ѻ	Ѽ	ѽ	Ѿ	ѿ	Ѡ	ѡ	Ѣ	ѣ	Ѥ	ѥ
Ѧ	ѧ	Ѩ	ѩ	Ѫ	ѫ	Ѭ	ѭ	Ѯ	ѯ	Ѱ
ѱ	Ѳ	ѳ	Ѵ	ѵ	Ѷ	ѷ	Ѹ	ѹ	Ѻ	ѻ
Ѽ	ѽ	Ѿ	ѿ	Ѡ	ѡ	Ѣ	ѣ	Ѥ	ѥ	Ѧ
ѧ	Ѩ	ѩ	Ѫ	ѫ	Ѭ	ѭ	Ѯ	ѯ	Ѱ	ѱ
Ѳ	ѳ	Ѵ	ѵ	Ѷ	ѷ	Ѹ	ѹ	Ѻ	ѻ	Ѽ
ѽ	Ѿ	ѿ	Ѡ	ѡ	Ѣ	ѣ	Ѥ	ѥ	Ѧ	ѧ
Ѩ	ѩ	Ѫ	ѫ	Ѭ	ѭ	Ѯ	ѯ	Ѱ	ѱ	Ѳ
ѳ	Ѵ	ѵ	Ѷ	ѷ	Ѹ	ѹ	Ѻ	ѻ	Ѽ	ѽ
Ѿ	ѿ	Ѡ	ѡ	Ѣ	ѣ	Ѥ	ѥ	Ѧ	ѧ	Ѩ
ѩ	Ѫ	ѫ	Ѭ	ѭ	Ѯ	ѯ	Ѱ	ѱ	Ѳ	ѳ
Ѵ	ѵ	Ѷ	ѷ	Ѹ	ѹ	Ѻ	ѻ	Ѽ	ѽ	Ѿ
ѿ	Ѡ	ѡ	Ѣ	ѣ	Ѥ	ѥ	Ѧ	ѧ	Ѩ	ѩ
Ѫ	ѫ	Ѭ	ѭ	Ѯ	ѯ	Ѱ	ѱ	Ѳ	ѳ	Ѵ
ѵ	Ѷ	ѷ	Ѹ	ѹ	Ѻ	ѻ	Ѽ	ѽ	Ѿ	ѿ
Ѡ	ѡ	Ѣ	ѣ	Ѥ	ѥ	Ѧ	ѧ	Ѩ	ѩ	Ѫ
ѫ	Ѭ	ѭ	Ѯ	ѯ	Ѱ	ѱ	Ѳ	ѳ	Ѵ	ѵ
Ѷ	ѷ	Ѹ	ѹ	Ѻ	ѻ	Ѽ	ѽ	Ѿ	ѿ	Ѡ
ѡ	Ѣ	ѣ	Ѥ	ѥ	Ѧ	ѧ	Ѩ	ѩ	Ѫ	ѫ
Ѭ	ѭ	Ѯ	ѯ	Ѱ	ѱ	Ѳ	ѳ	Ѵ	ѵ	Ѷ
ѷ	Ѹ	ѹ	Ѻ	ѻ	Ѽ	ѽ	Ѿ	ѿ	Ѡ	ѡ
Ѣ	ѣ	Ѥ	ѥ	Ѧ	ѧ	Ѩ	ѩ	Ѫ	ѫ	Ѭ
ѭ	Ѯ	ѯ	Ѱ	ѱ	Ѳ	ѳ	Ѵ	ѵ	Ѷ	ѷ
Ѹ	ѹ	Ѻ	ѻ	Ѽ	ѽ	Ѿ	ѿ	Ѡ	ѡ	Ѣ
ѣ	Ѥ	ѥ	Ѧ	ѧ	Ѩ	ѩ	Ѫ	ѫ	Ѭ	ѭ
Ѯ	ѯ	Ѱ	ѱ	Ѳ	ѳ	Ѵ	ѵ	Ѷ	ѷ	Ѹ
ѹ	Ѻ	ѻ	Ѽ	ѽ	Ѿ	ѿ	Ѡ	ѡ	Ѣ	ѣ
Ѥ	ѥ	Ѧ	ѧ	Ѩ	ѩ	Ѫ	ѫ	Ѭ	ѭ	Ѯ
ѯ	Ѱ	ѱ	Ѳ	ѳ	Ѵ	ѵ	Ѷ	ѷ	Ѹ	ѹ
Ѻ	ѻ	Ѽ	ѽ	Ѿ	ѿ	Ѡ	ѡ	Ѣ	ѣ	Ѥ
ѥ	Ѧ	ѧ	Ѩ	ѩ	Ѫ	ѫ	Ѭ	ѭ	Ѯ	ѯ
Ѱ	ѱ	Ѳ	ѳ	Ѵ	ѵ	Ѷ	ѷ	Ѹ	ѹ	Ѻ
ѻ	Ѽ	ѽ	Ѿ	ѿ	Ѡ	ѡ	Ѣ	ѣ	Ѥ	ѥ
ѧ	Ѩ	ѩ	Ѫ	ѫ	Ѭ	ѭ	Ѯ	ѯ	Ѱ	ѱ
Ѳ	ѳ	Ѵ	ѵ	Ѷ	ѷ	Ѹ	ѹ	Ѻ	ѻ	Ѽ
ѽ	Ѿ	ѿ	Ѡ	ѡ	Ѣ	ѣ	Ѥ	ѥ	Ѧ	ѧ
Ѩ	ѩ	Ѫ	ѫ	Ѭ	ѭ	Ѯ	ѯ	Ѱ	ѱ	Ѳ
ѳ	Ѵ	ѵ	Ѷ	ѷ	Ѹ	ѹ	Ѻ	ѻ	Ѽ	ѽ
Ѿ	ѿ	Ѡ	ѡ	Ѣ	ѣ	Ѥ	ѥ	Ѧ	ѧ	Ѩ
ѩ	Ѫ	ѫ	Ѭ	ѭ	Ѯ	ѯ	Ѱ	ѱ	Ѳ	ѳ
Ѵ	ѵ	Ѷ	ѷ	Ѹ	ѹ	Ѻ	ѻ	Ѽ	ѽ	Ѿ
ѿ	Ѡ	ѡ	Ѣ	ѣ	Ѥ	ѥ	Ѧ	ѧ	Ѩ	ѩ
Ѫ	ѫ	Ѭ	ѭ	Ѯ	ѯ	Ѱ	ѱ	Ѳ	ѳ	Ѵ
ѵ	Ѷ	ѷ	Ѹ	ѹ	Ѻ	ѻ	Ѽ	ѽ	Ѿ	ѿ
Ѡ	ѡ	Ѣ	ѣ	Ѥ	ѥ	Ѧ	ѧ	Ѩ	ѩ	Ѫ
ѫ	Ѭ	ѭ	Ѯ	ѯ	Ѱ	ѱ	Ѳ	ѳ	Ѵ	ѵ
Ѷ	ѷ	Ѹ	ѹ	Ѻ	ѻ	Ѽ	ѽ	Ѿ	ѿ	Ѡ
ѡ	Ѣ	ѣ	Ѥ	ѥ	Ѧ	ѧ	Ѩ	ѩ	Ѫ	ѫ
Ѭ	ѭ	Ѯ	ѯ	Ѱ	ѱ	Ѳ	ѳ	Ѵ	ѵ	Ѷ
ѷ	Ѹ	ѹ	Ѻ	ѻ	Ѽ	ѽ	Ѿ	ѿ	Ѡ	ѡ
Ѣ	ѣ	Ѥ	ѥ	Ѧ	ѧ	Ѩ	ѩ	Ѫ	ѫ	Ѭ
ѭ	Ѯ	ѯ	Ѱ	ѱ	Ѳ	ѳ	Ѵ	ѵ	Ѷ	ѷ
Ѹ	ѹ	Ѻ	ѻ	Ѽ	ѽ	Ѿ	ѿ	Ѡ	ѡ	Ѣ
ѣ	Ѥ	ѥ	Ѧ	ѧ	Ѩ	ѩ	Ѫ	ѫ	Ѭ	ѭ
Ѯ	ѯ	Ѱ	ѱ	Ѳ	ѳ	Ѵ	ѵ	Ѷ	ѷ	Ѹ
ѹ	Ѻ	ѻ	Ѽ	ѽ	Ѿ	ѿ	Ѡ	ѡ	Ѣ	ѣ
Ѥ	ѥ	Ѧ	ѧ	Ѩ	ѩ	Ѫ	ѫ	Ѭ	ѭ	Ѯ
ѯ	Ѱ	ѱ	Ѳ	ѳ	Ѵ	ѵ	Ѷ	ѷ	Ѹ	ѹ
Ѻ	ѻ	Ѽ	ѽ	Ѿ	ѿ	Ѡ	ѡ	Ѣ	ѣ	Ѥ
ѥ	Ѧ	ѧ	Ѩ	ѩ	Ѫ	ѫ	Ѭ	ѭ	Ѯ	ѯ
Ѱ	ѱ	Ѳ	ѳ	Ѵ	ѵ	Ѷ	ѷ	Ѹ	ѹ	Ѻ
ѻ	Ѽ	ѽ	Ѿ	ѿ	Ѡ	ѡ	Ѣ	ѣ	Ѥ	ѥ
ѧ	Ѩ	ѩ	Ѫ	ѫ	Ѭ	ѭ	Ѯ	ѯ	Ѱ	ѱ
Ѳ	ѳ	Ѵ	ѵ	Ѷ	ѷ	Ѹ	ѹ	Ѻ	ѻ	Ѽ
ѽ	Ѿ	ѿ	Ѡ	ѡ	Ѣ	ѣ	Ѥ	ѥ	Ѧ	ѧ
Ѩ	ѩ	Ѫ	ѫ	Ѭ	ѭ	Ѯ	ѯ	Ѱ	ѱ	Ѳ
ѳ	Ѵ	ѵ	Ѷ	ѷ	Ѹ	ѹ	Ѻ	ѻ	Ѽ	ѽ
Ѿ	ѿ	Ѡ	ѡ	Ѣ	ѣ	Ѥ	ѥ	Ѧ	ѧ	Ѩ
ѩ	Ѫ	ѫ	Ѭ	ѭ	Ѯ	ѯ	Ѱ	ѱ	Ѳ	ѳ
Ѵ	ѵ	Ѷ	ѷ	Ѹ	ѹ	Ѻ	ѻ	Ѽ	ѽ	Ѿ
ѿ	Ѡ	ѡ	Ѣ	ѣ	Ѥ	ѥ	Ѧ	ѧ	Ѩ	ѩ
Ѫ	ѫ	Ѭ	ѭ	Ѯ	ѯ	Ѱ	ѱ	Ѳ	ѳ	Ѵ
ѵ	Ѷ	ѷ	Ѹ	ѹ	Ѻ	ѻ	Ѽ	ѽ	Ѿ	ѿ
Ѡ	ѡ	Ѣ	ѣ	Ѥ	ѥ	Ѧ	ѧ	Ѩ	ѩ	Ѫ
ѫ	Ѭ	ѭ	Ѯ	ѯ	Ѱ	ѱ	Ѳ	ѳ	Ѵ	ѵ
Ѷ	ѷ	Ѹ	ѹ	Ѻ	ѻ	Ѽ	ѽ	Ѿ	ѿ	Ѡ
ѡ	Ѣ	ѣ	Ѥ	ѥ	Ѧ	ѧ	Ѩ	ѩ	Ѫ	ѫ
Ѭ	ѭ	Ѯ	ѯ	Ѱ	ѱ	Ѳ	ѳ	Ѵ	ѵ	Ѷ
ѷ	Ѹ	ѹ	Ѻ	ѻ	Ѽ	ѽ	Ѿ	ѿ	Ѡ	ѡ
Ѣ	ѣ	Ѥ	ѥ	Ѧ	ѧ	Ѩ	ѩ	Ѫ	ѫ	Ѭ
ѭ	Ѯ	ѯ	Ѱ	ѱ	Ѳ	ѳ	Ѵ	ѵ	Ѷ	ѷ
Ѹ	ѹ	Ѻ	ѻ	Ѽ	ѽ	Ѿ	ѿ	Ѡ	ѡ	Ѣ
ѣ	Ѥ	ѥ	Ѧ	ѧ	Ѩ	ѩ	Ѫ	ѫ	Ѭ	ѭ
Ѯ	ѯ	Ѱ	ѱ	Ѳ	ѳ	Ѵ	ѵ	Ѷ	ѷ	Ѹ
ѹ	Ѻ	ѻ	Ѽ	ѽ	Ѿ	ѿ	Ѡ	ѡ	Ѣ	ѣ
Ѥ	ѥ	Ѧ	ѧ	Ѩ	ѩ	Ѫ	ѫ	Ѭ	ѭ	Ѯ
ѯ	Ѱ	ѱ	Ѳ	ѳ	Ѵ	ѵ	Ѷ	ѷ	Ѹ	ѹ
Ѻ	ѻ	Ѽ	ѽ	Ѿ	ѿ	Ѡ	ѡ	Ѣ	ѣ	Ѥ
ѥ	Ѧ	ѧ	Ѩ	ѩ	Ѫ	ѫ	Ѭ	ѭ	Ѯ	ѯ
Ѱ	ѱ	Ѳ	ѳ	Ѵ	ѵ	Ѷ	ѷ	Ѹ	ѹ	Ѻ
ѻ	Ѽ	ѽ	Ѿ	ѿ	Ѡ	ѡ	Ѣ	ѣ	Ѥ	ѥ
ѧ	Ѩ	ѩ	Ѫ	ѫ	Ѭ	ѭ	Ѯ	ѯ	Ѱ	ѱ
Ѳ	ѳ	Ѵ	ѵ	Ѷ	ѷ	Ѹ	ѹ	Ѻ	ѻ	Ѽ
ѽ	Ѿ	ѿ	Ѡ	ѡ	Ѣ	ѣ	Ѥ	ѥ	Ѧ	ѧ
Ѩ	ѩ	Ѫ	ѫ	Ѭ	ѭ	Ѯ	ѯ	Ѱ	ѱ	Ѳ
ѳ	Ѵ	ѵ	Ѷ	ѷ	Ѹ	ѹ	Ѻ	ѻ	Ѽ	ѽ
Ѿ	ѿ	Ѡ	ѡ	Ѣ	ѣ	Ѥ	ѥ	Ѧ	ѧ	Ѩ
ѩ	Ѫ	ѫ	Ѭ	ѭ	Ѯ	ѯ	Ѱ	ѱ	Ѳ	ѳ
Ѵ	ѵ	Ѷ	ѷ	Ѹ	ѹ	Ѻ	ѻ	Ѽ	ѽ	Ѿ
ѿ	Ѡ	ѡ	Ѣ	ѣ	Ѥ	ѥ	Ѧ	ѧ	Ѩ	ѩ
Ѫ	ѫ	Ѭ	ѭ	Ѯ	ѯ	Ѱ	ѱ	Ѳ	ѳ	Ѵ
ѵ	Ѷ	ѷ	Ѹ	ѹ	Ѻ	ѻ	Ѽ	ѽ	Ѿ	ѿ
Ѡ	ѡ	Ѣ	ѣ	Ѥ	ѥ	Ѧ	ѧ	Ѩ	ѩ	Ѫ
ѫ	Ѭ	ѭ	Ѯ	ѯ	Ѱ	ѱ	Ѳ	ѳ	Ѵ	ѵ
Ѷ	ѷ	Ѹ	ѹ	Ѻ	ѻ	Ѽ	ѽ	Ѿ	ѿ	Ѡ
ѡ	Ѣ	ѣ	Ѥ	ѥ	Ѧ	ѧ	Ѩ	ѩ	Ѫ	ѫ
Ѭ	ѭ	Ѯ	ѯ	Ѱ	ѱ	Ѳ	ѳ	Ѵ	ѵ	Ѷ
ѷ	Ѹ	ѹ	Ѻ	ѻ	Ѽ	ѽ	Ѿ	ѿ	Ѡ	ѡ
Ѣ	ѣ	Ѥ	ѥ	Ѧ	ѧ	Ѩ	ѩ	Ѫ	ѫ	Ѭ
ѭ	Ѯ	ѯ	Ѱ	ѱ	Ѳ					

Svoji literární činností na Velké Moravě stali se Konstantin s Metodějem (a jejich následovníci) zakladateli slovanského písemnictví. Dosáhli dočasně schválení svého působení i u římského papeže, jenž jmenoval Metoděje arcibiskupem. Konstantin (Cyril) zemřel roku 869 v klášteře v Římě. Metoděj působil se svými žáky v našich zemích (i přes odpor bavorských biskupů - Wiching) až do své smrti roku 885 a pokřtil i českého knížete **B** _____ a jeho manželku **L** _____. Po jeho smrti byli jeho žáci vyhnáni. Odebrali se do

Proglas je veršovaný předzpěv vzniklý v 9. století k překladu evangelíů do staroslověnštiny, jejíž autorem je pravděpodobně sám Konstantin Filozof. Jde zřejmě o první literární památku sepsanou ve staroslověnštině. Její délka je 110 veršů (111. verš je Amen). Je psán dvanáctislabičným veršem. V předmluvě je chválen slovanský překlad a současně je zde zdůrazňováno právo člověka na bohoslužby v mateřském jazyce.

Bulharska a někteří dále na východ, na Rus. V Čechách se slovanská liturgie udržela ojedinele dosti dlouho vedle liturgie latinské, jež však časem úplně zvítězila. V Bulharsku, na Rusi i v Srbsku slovanské písmo zakotvilo trvale (**cyrilice** – **az** _____) a slovanská liturgie se tam stala základem pravoslavných církví.

Rastislav byl v roce 870 zajat svým synovcem Svatoplukem a vydán Frankům – ti jej nechali oslepit a on pak dožil někde v bavorském klášteře

Svatopluk (870-894) se zavázal k placení tributu východofranské říši a to mu umožnilo zahájit územní expanzi Velkomoravské říše. V době svého největšího rozmachu říše zaujímala největší území:

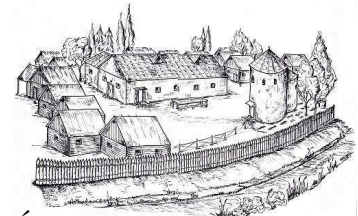

Po jeho smrti, nastoupil poslední historicky známý panovník Velkomoravské říše, **Mojmír II.** (894-906/907)

- na Velké Moravě bylo pravděpodobně ještě obnoveno staroslověnské biskupství
- vedl však spory se svým mladším bratrem Svatoplukem II. (dostal nitranské knížectví)
- od Velkomoravské říše se odtrhly **Čechy** a Panonie
- musel čelit tlaku východofrancké říše a útokům **M** _____
- po r. **907** již o něm nejsou žádné zprávy

Sídelní struktura Velkomoravské říše zahrnovala opevněné slovanské osady – **h** _____. Mezi nejvýznamnější písemně doložené a archeologicky probádané osady patří: na Moravě:

- **M** _____ Valy (palác velmože, 12 kostelů),
- **Staré M** _____ u **Uherského Hradiště** (obchodní centrum, křižovatka důležitých cest, uváděno jako *Velehrad*),
- Sady (Uherské Hradiště) klášter a „arcibiskupská bazilika“
- **P** _____ u Břeclavi
- Staré Zámky u Líšně,
- Olomouc,
- Znojmo
- na dnešním Slovensku: Devín, Nitra, Bratislava, Ducové, Bojná
- v dnešním Maďarsku: Ostřihom, Feldebrő, Blatnohrad (dnešní Zalavár)
- Mocenským střediskem Velké Moravy byl **V** _____, jehož umístění (pravděpodobně v jedné z těchto osad) však nebylo dosud spolehlivě určeno.

ÚKOLY:

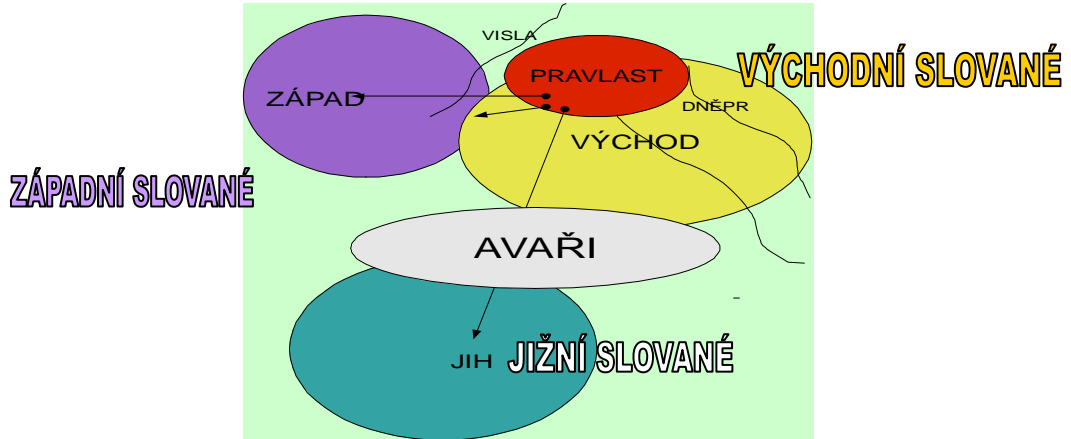
- Dopiš slova, která chybí.
- Popiš obrázky na pracovním listě.
- Co je to Proglas?

-
- Správně spoj:

1. MOJMÍR II.		A) KONSTANTIN		1.	
2. MOJMÍR I.		B) PŘEDZPĚV		2.	
3. CYRIL		C) KONEC VŘ		3.	
4. PROGLAS		D) VELEHRAD		4.	
5. SVATOPLUK		E) AZBUKA		5.	
6. HRADIŠTĚ		F) KONSTANTIN A METODĚJ		6.	
7. HLAHOLICE		G) PRIBINA		7.	
8. ROSTISLAV		H) ROZMACH VŘ		8.	

2.2.3 OPAKOVÁNÍ – NAŠE NEJSTARŠÍ DĚJINY

1. DOPLŇ STÁTY JEDNOTLIVÝCH SLOVANŮ

2. JAKÉ DALŠÍ JAZYKOVÉ SKUPINY V EVROPĚ ZNÁŠ? UVEĎ ZÁSTUPCE

- R _____
  - _____
  - _____
  - _____
  - _____
- G _____
  - _____
  - _____
  - _____
  - _____
- U-F _____
  - _____
  - _____

3. PŘES NAŠE ÚZEMÍ PROŠLY PŘED SLOVANY NÁRODY:

a) K

Západní polovinu Čech a obývaly v 6. a 5. století př.n.l. pravděpodobně kmeny, které později vstoupily do historie pod jménem _____. Podle nich dostaly české země latinský název **Boiohaemum (Bohemia)**, který se objevil v pracích římského dějepisce _____.

b) G

dobývali území během _____ st. n.l.
nejznámějšími kmeny byly kmeny

- _____
- _____

4. V _____ století – **627-659** (podle Fredegarovy kroniky) existoval předchůdce státního útvaru, tzv. _____, který se rozkládal pravděpodobně v povodí řeky Moravy a na jihozápadním Slovensku. Vytvořil ho francký kupec _____. Jednalo se ale spíše silný slovanský s _____.

5. SPRÁVNĚ SLOŽ A VYSVĚTLI

VRAA		
RÉFAKNOV		
REFDEARG		
LASNVÉO		
KEPUC		

6. Prvním známým západoslovanským státem, ve své době nejmocnějším a nejsilnějším ve střední Evropě, byla _____. Existovala mezi lety **833-**_____, převážně na území dnešního Česka, _____ a Maďarska.

Počátkem 9. stol. se objevují dvě knížectví, která spolu vedou politický boj
_____ **knížectví** – kníže **M** _____; centrum pravděpodobně Mikulčice
_____ **knížectví** - kníže **P** _____ se střediskem v Nitře

Za vlády knížete _____ přišli na území šířit křesťanství slovanským jazykem bratři _____ a _____ z byzantského města _____. Vytvořili písmo _____ (později _____, z níž vznikla _____) a přeložili bohoslužebné knihy.

Jejich následovníky vyhnal kníže _____, za jehož vlády dosáhla říše největšího rozmachu.

Říše zanikla roku _____ za vlády _____ pod útoky _____.

7. SPRÁVNĚ PŘIŘAĎ

1. HRADIŠTĚ	a) KELTOVÉ		1.
2. OPPIDUM	b) DAŇ		2.
3. DUHOVKA	c) MĚSTO		3.
4. PROGLAS	d) PÍSEMNÁ PAMÁTKA		4.
5. TRIBUT	e) SLOVANÉ		5.
6. WOGASTIBURG	f) MINCE		6.

BONUS:

- **Vyjmenuj některé další germánské kmeny:** _____, _____, _____, _____, _____, _____, _____, _____.
- **Vysvětli podle čeho vznikl název**
- **BARBAR:** _____
- **VANDAL:** _____
- **LOMBARDIE:** _____
- **ANDALUSIE:** _____
- **BOHEMIA:** _____

2.2.4 ODKAZY

NAŠE ÚZEMÍ

PŘEDSLOVANSKÉ OBDOBÍ

KELTOVÉ

Česká televize: Dějiny udatného národa českého: díl 4. Keltové, díl 5 Keltská kouzla [online]. ©2010 [cit. 2014-12-01]

Dostupné z: <http://dejiny.ceskatelevize.cz/208552116230007/>

Česká televize. Pořad z cyklu Náš venkov. Stopy Keltů 2006.[online]. [cit. 2014-12-01]
dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=ZjeGk1LIH8A>

Keltské obydlí [online]. [cit. 2014-12-01].

Dostupné z: <https://encrypted-tbn1.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcRB-bzVxsA5Sm7A8wEpkBApS2U8JC02aL6kHTCWWcvbdYK5Ewxh6Q>

Keltské oppidum [online]. [cit. 2014-12-01].

Dostupné z: https://encrypted-tbn1.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcSDYgdhgpY0jOZKcu4dxWGizwJEuggNhWA52xaxsC2_4EEodE2Qsw

Mapa keltských oppid na našem území[online]. [cit. 2014-12-01]:

Dostupné z: http://keltoman.sweb.cz/mapa_oppid.GIF

Odkazy na text Caesar: http://cs.wikipedia.org/wiki/Julius_Caesar

Bójové: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Bojov%C3%A9>

Obraz Vercingetorixe, keltského krále. [online]. [cit. 2014-12-01].

Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Vercingetorix>

GERMÁNI:

Česká televize, Germáni, díl 1. [online]. ©2010 [cit. 2014-12-01]

Dostupné z www.youtube.com/watch?v=gK6yQZFUVUo

Expanze Germánů mezi lety 750 př. n. l. a 100 n. l. [online]. [cit. 2014-12-01].

dostupné

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/0/03/Germanic_tribes_%28750BC-1AD%29.png/220px-Germanic_tribes_%28750BC-1AD%29.png

z:

Rekonstruovaná germánská chýše. [online]. [cit. 2014-12-01].

Dostupné z: http://teplicky.denik.cz/galerie/20110527_serial_germani.html

SLOVANÉ:

SÁMOVA ŘÍŠE:

Sámo. [online]. [cit. 2014-12-01]

Dostupné z: http://www.valka.cz/users_admin/html/images/9_2003/image1063737633.jpg

Sáмова říše, mapa [online]. [cit. 2014-12-01].

Dostupné z: http://www.moraviamagna.cz/mapky/images/map_samov.gif

Sáмова říše v 1. polovině 7. století. [online]. [cit. 2014-12-01].

Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/specialy/nejvetsicech/img/historie/mapa1.gif>

Žebrové přilby z doby stěhování národů, [online]. [cit. 2014-12-01].

Dostupné z: <http://slovane.cz/pic/zebrovky/17.jpg>

<http://hi1story.netstranky.cz/>

VELKOMORAVSKÁ ŘÍŠE:

Baščanská deska s původní hlaholicí a cyrilicí. [online]. [cit. 2014-12-01].

Dostupné z: http://www.moraviamagna.cz/zajimavosti/z_kame2.jpg

Cyril a Metoděj, věrozvěstové.[online]. [cit. 2014-12-01]

Dostupné z : http://www.orthodoxia.cz/c_m/img/cyrmet.gif

Část textu Proglasu, [online]. [cit. 2014-12-01]

Dostupné z: <http://files.daltonaci4.webnode.cz/200000183-854658640b/proglas.jpg>

Mapa Velké Moravy v období vlády Svatopluka.[online]. [cit. 2014-12-01].

Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Great_moravia_svatopluk.png

Moravia Magna, společnost pro kulturu, historii a umění[online]. [cit. 2014-12-01].

Dostupné z: <http://www.moraviamagna.cz/>

Počátky českého státu., mapa. [online]. [cit. 2014-12-01].

Dostupné z:

http://www.google.cz/imgres?imgurl=http://www.slovane.cz/pic/vm/mapka01.jpg&imgrefurl=http://www.zsnastrani.cz/upload/dumy/dejepis/D10.pptx&h=617&w=605&tbnid=G8zPvYr1jTDStM:&zoom=1&docid=x-mjXALiIf_ygM&ei=4NY8VZq9OMrYarXRgLg&tbnid=isch&ved=0CCAQMygAMAA

Velká Morava, hradiště.[online]. [cit. 2014-12-01].

Dostupné z: <http://slovane.cz/pic/vm/vm2.jpg>

3 FORMOVÁNÍ EVROPY

FRANCIE

Proti nájezdům Vikingů

- 956 Hugo Kapet (939/941-24. 10. 996 v Melunu), třetí západofranský/francouzský král

ANGLIE

Anglové, Sasové, Jutové

Sjednotil před nájezdy Vikingů anglosaský král Alfréd Veliký I. král Anglie (Wessex) 871-899

- hl. město Londýn
- vydal zákoník
- zakládal školy

1066 – bitva u Hastingsu Vilém Dobyvatel porazil anglosaského krále Harolda Tapisérie v Bayeux

SVATÁ ŘÍŠE ŘÍMSKÁ

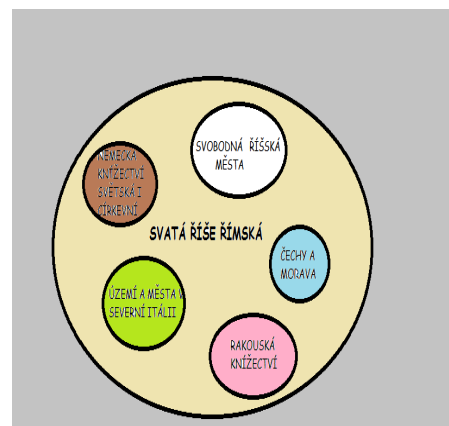
Svatá říše – Ota I. (10. st.), Svátá říše římská – Fridrich Barbarossa, (12. st.), Svátá říše římská národa německého (od 15. st.)

Ota I.

- Syn Jindřicha Ptáčníka
- snaha vytvořit říši s ambicemi na obnovení římské říše → rozvoj kultury
- 936 v Cáchách korunován východofranckým králem
- 955 porazil na řece Lechu Maďary (s českým knížetem Boleslavem I.)
- 962 papežem korunován na císaře

Od 13. st. ustálen způsob volby římského krále

- 7 kurfiřtů
  - 3 nejmocnější arcibiskupové
    - trevírský,
    - kolínský,
    - mohučský

4 vládcové významných území

○

- falckrabě rýnský,
- vévoda saský,
- markrabě braniborský,
- král český

Císař od 12. st. zasahuje do církevních záležitostí (obsazení úřadů biskupů, arcibiskupů, volby papeže) → snaha církve vymanit se → vyhocení sporu mezi duchovní a světskou mocí → BOJ O INVESTITURU = právo jmenovat biskupy

- papež Řehoř VII. ↔ císař Jindřich IV.
- 1122 dohoda – konkordát wormský

3. 2 ODKAZY

FORMOVÁNÍ EVROPY:

Politická mapa Evropy 1000-2005. [online]. [cit. 2014-12-01]. 11 minut.
Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=4Q1PKP_dwLE

Tapiserie v Bayeux. [online]. [cit. 2014-12-01].
Dostupné z: <http://www.militaria.cz/userfiles/Image/clanky2/LK-tap12.jpg>

Verdunská smlouva, rozdělení Francké říše v r. 843. [online]. [cit. 2014-12-01].
Dostupné z: http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/e/e7/Treaty_of_Verdun_cs.svg
<http://www.google.cz/url?>

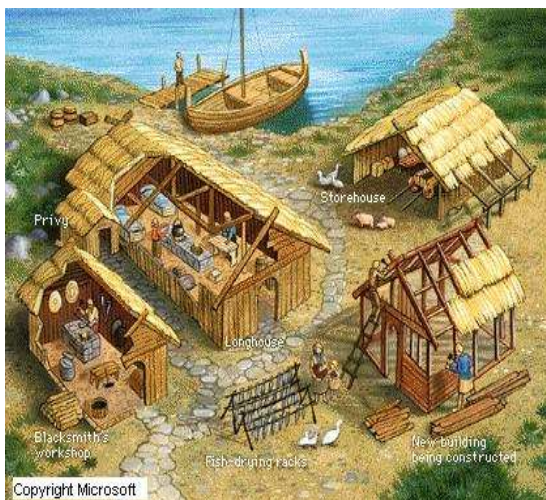
Vývoj Svaté říše římské od r. 962 do 1806. [online]. [cit. 2014-12-01].
Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Svat%C3%A1_%C5%99%C3%AD%C5%A1e_%C5%99%C3%ADmsk%C3%A1#mediaviewer/File:HRR.gif

4 VIKINGOVÉ

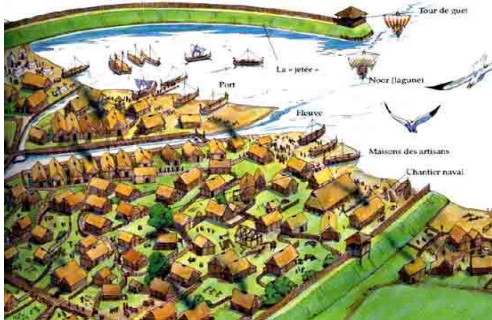
- skandinávští mořeplavci, v 8.-11. století se vydávali na „viking“ – loupeživé výpravy do mnoha evropských zemí,
- sami se nazývali Vikingové (od vikingr = muži fjordů, vik = norský záliv),
- další pojmenování:
  - Norman = (muž ze severu) Francie
  - Dán = Anglie
  - Ascoman = Německo
  - Varjag = Rusko, Byzanc (švédští Vikingové)
  - Majdus = Španělsko
  - Vaeringjar = Řecko
  - Lochlannach (muž ze severu) = Irsko
- říše Vikingů se nacházela na **území dnešního Dánska, Norska a Švédska.**

4.1 ZPŮSOB ŽIVOTA:

- živil se převážně **lovem a rybolovem**,
- zemědělství se věnovali pouze v některých oblastech, kde k tomu byly vhodné přírodní podmínky.
- Žili společně
  - v malých **vesnicích**, kde chovali zvířata
    - vyráběli stříbrné, bronzové, jantarové i kostěné šperky
    - zpracovávali kůže
    - **domy stavěli u vody**
      - – materiál: (dubové) dřevo
        - kámen
        - drny
      - došky (sláma, rákos)
        - **vybavení:** jedna místnost bez oken
          - ohniště
          - postele podél zdí
          - tkalcovský stav
          - truhlice

- s rozvojem námořního obchodu a růstem počtu obyvatel zakládají opevněné osady (obchodní a vojenské stanice) – **města**

- nejznámější Hedeby (sever Německa) viz obrázek
- pod ochranou krále (ten dostává "daň")

- rozvoj obchodu a řemesla

- kovářství
- zpracování kůže
- tkalcovství
- výroba šperků
- tapiserií
- nádob z mastku (měkký kámen)
- stavba lodí
-

- **Způsob oblékání** Vikingů závisel na třech věcech:
  - v jaké části Skandinávie žili,
  - jaké bylo jejich postavení ve společnosti,
  - jak byli bohatí.
- Byl přizpůsoben k jeho použití a pohodlí. Oblečení bylo teplé, jednoduché, většinou vlněné nebo lněné. Vikingové měli rádi pestré barvy a často jimi své oblečení zdobili. Barviva na látky byla přírodní a získávala se z rostlin.
- Ženy nosily lněné šaty, na kterých měly zástěru. Ta chránila šaty před ušpiněním a také se do ní daly často používané předměty např. nůž. Drobné předměty se také uvazovaly kolem zápěstí, protože šaty neměly žádné kapsy. Na hlavě nosily šátek, který byl u krku uvázán a opatřen broží.

4.2 USPOŘÁDÁNÍ SPOLEČNOSTI

Dělili se do čtyř stavů:

1. nade všemi **KRÁL** – volený šlechtou. Omezený mocí **TF** (shromáždění svobodných mužů)

2. "šlechta" – **JARLOVÉ** (Velkostatkáři. Měli majetek, díky kterému si mohli držet vlastní družinu a mnohdy vlastnili i le uplatňovali svůj vliv.)

3. svobodní sedláci, řemeslníci a válečníci (ti byli pod vedením jarla, nebo dokonce krále).

4. nesvobodní otroci

Významné postavení měla žena (zastupovala muže v době jeho nepřítomnosti – výpravy). Neúčastnila se thingu.

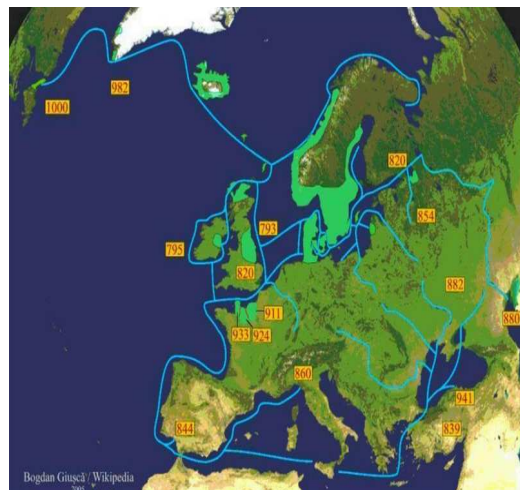
4.3 EXPANZE

Díky svým expanzím zasáhli do dějin Evropy.

- **Důvody** expanzí
  - nedostatek zemědělské půdy
  - pravděpodobně i napětí mezi Franky a Dány
  - obchody v Evropě (bohatá kořist)
  - sociální změny
- **Směr** expanzí:

Norští Vikingové – se soustředili na sever a jih.

- Osídlili severoskotské ostrovy, přivlastnili si ostrov Man a dále se zachytili ve Skotsku a Irsku a prakticky na všech pobřežích okolo Skotského moře.
- Odtud postupovali do anglického vnitrozemí, kde se jejich zájmy střetly se zájmy Dánů,
- do Francie,

- do Středozemního moře.
- V mladší době Vikingů se dostali na Faerské ostrovy, Island, do Grónska a odtud potom do dnešní Ameriky (Leif Eriksson 985).

Švédští Vikingové – Varjagové – tvořili elitní družiny ozbrojených kupců, kteří se zaměřili na východ.

Podle tzv. normanské teorie vzniku ruského státu jsou považováni za zakladatele Kyjevské Rusi a její původní panovnické dynastie Rurikovců (zakladatel Rurik).

- Po vodních tocích a plochách pronikali z Finského nebo Rižského zálivu k Volze nebo Dněpru,
- postupovali dále k jihu, po Volze do arabských zemí a po Dněpru do Černého moře a Byzance.

Dánští Vikingové – se zaměřili na jihozápad.

- Pronikli do severní Francie a do Anglie,
- společně s norskými Vikingy dopluli až do Středozemního moře.
- Roku 911 udělil západofranský král normanskému náčelníkovi Rollovi v léno hrabství Rouen (později normanské vévodství).
- Ve druhé polovině 9. století kolonizovali také část Anglie. Největší z Britských ostrovů byl v této době rozdělen na dvě království – na severu se nacházelo vikingské Danelaw a na jihu anglický Wessex.
- Byli též zaměřeni na západní Balt.

Pohyb po vodě

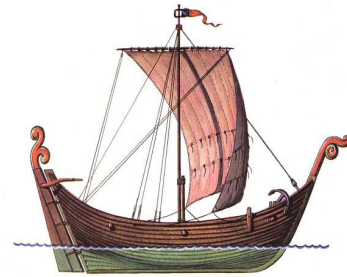
Lodě

Vikingské lodě se vyznačovaly snadnou ovladatelností, rychlostí a odolností proti nepřízní počasí. Některé součásti lodí byly vynalézavě spojeny tak, aby jim pružnost spojů za bouřlivého či velmi větrného počasí umožnila lépe vzdorovat vlnám. Díky vysoké pohyblivosti plachty se loď mohla pohybovat i velmi ostře proti větru. Plavidla mohla přistávat i na mělčinách, kde se jejich posádky rychle vylodovaly, či naopak dávaly na ústup, bylo-li to zapotřebí.

- **Drakkar** – v 9. století, válečná loď. Základem vikingského loďstva se stal langskip - válečná loď z 8. st. n. l. s velkou plachtou a spoustou veslařů ukrytých za hradbou z kruhových štítů. Langskip byl vpředu často zdoben dračí hlavou, proto se též můžeme setkat s názvem drakkar. Měly malý ponor, což jim umožňovalo pronikat proti proudu velkých řek hluboko do vnitrozemí.

- **Snekkar** – v 9. století, válečná loď. Některé lodě měly před' zdobenu hadími hlavami. Taková loď se nazývá snekkar.
- **Knarr** – v 10.-11. století kolonizátorská a obchodní loď. Byly používány k přepravě zboží a osob. Knarr měl vysoké boky, charakteristické vysoké vazy s ozdobami, palubu a kormidelní veslo v ose lodi. Paluba měla čtvercový výřez (jícen). Stěžeň byl jeden se čtverhrannou plachtou. Ke zmenšení plochy plachty při nadměrném zatížení nebo pro snížení rychlosti plavby se spodní část plachty podkasávala. Výjimečně se používala k pohonu loď vesla. Přibližné rozměry: délka 15 m, šířka do 5 m, ponor do 2 m.

4.3 VÁLEČNICTVÍ

- **Jak bojovali Vikingové:**
  - bojovali účinně a disciplinovaně.
  - využívali značné pohyblivosti a momentu překvapení,
  - útočili v klínovité formaci, na jejímž hrotu byli nejlepší bojovníci,
  - obratnost v ovládnání zbraní (i oběma rukama),
  - štíty používali v obraně i v útoku jako zbraň,
  - oceňovali osobní statečnost.,
  - neobávali smrti v boji, boj vyhledávali (aby náhodou nezemřeli doma v posteli).
- **Výstroj vikingských bojovníků:**
  - nenosili žádnou uniformu, každý Viking si musel svou výstroj zajistit sám
    - chudí – obyčejné zbraně a kožené brnění
    - bohatší – bohatě zdobené meče a kvalitní drátěná brnění

vikingský válečník nosil krátký kožený kabát, který byl teplý a tuhý. Pod ním měl oblečenu vlněnou nebo lněnou tuniku, velmi často zdobenou. Na nohou měl vlněné ponožky a boty z kozí nebo telecí kůže. Pro štěstí nosili na krku řetízek s Thorovým kladivem.

Zbraně Vikingů:

Vikingové zdobili zbraně runovým písmem kvůli identifikaci vlastníka zbraně, věřili, že runy jsou magické a zbraň bude v boji účinnější.

- **Meč** – nejceněnější zbraň vikingského válečníka
  - často mu dávali jméno,
  - měl oboustranné ostří,
  - byl dlouhý asi 100 cm
  - vážil necelé 2 kilogramy.

- **Sekera** s dlouhou dřevěnou rukojetí
- **Kopí**
  - určené k boji zblízka – dlouhé a těžké,
  - kopí určené k házení – kratší a lehčí.
- **Štít** sloužil k obraně
  - byly kulaté,
  - asi metr široké,
  - vyrobené ze dřeva,
  - někdy pokryté kůží.,
  - zdobeny červenou nebo žlutou barvou,
  - uprostřed štítu byl kovový "hrbol.
- **Helma** vyrobena z kůže nebo železa – bez rohů. (Železné helmy měly chránič nosu a očí, někdy i chránily i krk.)

4.4 NÁBOŽENSTVÍ

Vikingové uctívali staré severské pohanské bohy. Ti tvořili dvě skupiny: **Ásové** – většina
Vanové

Ásové:

- **Odin** - otec bohů, bůh války, bůh poezie a moudrosti, mocný, ale proradný, někdy bývá zobrazován jako bůh vojáků. Obětoval své jedno oko, aby získal moc vědění a porozumění. Žil ve Valhale se svými ochočenými vlky Gerim a Frekim, osminohým koněm a ochočenými havrany, kteří za něj pozorovali svět. Shromažďoval zde slavné zabité bojovníky. Obávali se ho jak lidé, tak bohové. Jeho kouzelné kopí Grungir nikdy neminulo cíl.
- **Thor** - bůh hromu, Odinuův syn. Chránil ostatní bohy a lidi pomocí kladiva jménem Mjollnir (blesk). Vikingové často nosili kolem krku amulety ve tvaru kladiva, které je měly ochraňovat. Jezdil v kočáře taženém dvěma ohromnými kozly. Vikingové věřili, že zvuk hromu je řinčení kol Thorova kočáru jedoucího po nebi.
- **Frigg** - bohyně zrození, manželka Odina, která pečovala o zdraví a spokojenost lidí, zvláště dětí. Byla krásná a laskavá a měla svůj vlastní palác, kde splétala vlákno do mraků. Jako jediná z bohů zná osudy všech a může do nich zasahovat.
- **Tyr** - bůh čestného boje, spravedlnosti a přísahy. Zbraně Vikingů bývaly často označeny jeho runou.
- **Hel** - bohyně zesnulých. Napůl živá, napůl mrtvá. Velice nádherná žena, která však měla od pasu dolů podobu hrůzně kostry.

Vanové:

- **Njörd** - bůh moře, větrů, námořních cest, rybářů, obchodního podnikání, peněz
- **Skadi** - bohyně zimy. Někdy se jí též říkalo „Ledová královna“.

Severský pohanský kult byl spojen s krvavými oběťmi. Jako oběť sloužila nejen zvířata, ale i lidé. Mrtví byli pohřbíváni především žehem, velmi často i s majetkem a řadou předmětů osobní potřeby, především zbraněmi. Někdy byly tělesné ostatky uloženy do lodi nebo do vozu a spáleny. Mohyly se zpopelněnými těly se rozkládaly poblíž vikingských statků.

4.5 VIKINGSKÁ KULTURA

- runové písmo – tesalo se do kamene,
- výtvarné umění mělo ornamentální charakter,
- poezie skaldů (severští potulní písničkáři),
- orální mytologické a hrdinské písně, zapsané později na Islandu.

Vaksalský kámen

runové písmo	a	b	c	d	e	f	g	h	i	j	k	l	m
	ƒ	ᛃ	<	⌘	ᛞ	ƿ	χ	h	i	ǰ	<	l	ᛞ
	n	o	p	q	r	s	t	u	v	w	x	y	z
	ᛚ	⌘	ᛚ	ᛛ	ᛞ	ᛟ	ᛠ	ᛡ	ᛢ	ᛣ	ᛤ	ᛥ	ᛦ

4.6 VIKINGOVÉ – PRACOVNÍ LIST

Jméno: _____

VYBER SPRÁVNOU ODPOVĚĎ:

<p>1. VARJAGOVÉ byli:</p> <ul style="list-style-type: none"> • dánští Vikingové • švédští Vikingové. • obyvatelé Francie • velkostatkáři. 	<p>2. JARL byl:</p> <ul style="list-style-type: none"> • soud • šlechtic • král • otrok
<p>3. HEDEBY bylo:</p> <ul style="list-style-type: none"> • město • posvátný kámen • druh lodě • bohyně smrti 	<p>4. LEIF ERIKSON byl:</p> <ul style="list-style-type: none"> • objevitel Ameriky • poslední vikingský král • dobyvatel Anglie • vikingský pěvec.
<p>5. THING byl:</p> <ul style="list-style-type: none"> • náramek • název pohřebiště • loď • shromáždění mužů. 	<p>6. THOR byl:</p> <ul style="list-style-type: none"> • statečný bojovník • bůh hromu • kámen s runy • druh štítu
<p>7. RURIKOVCI byli:</p> <ul style="list-style-type: none"> • vikingští kněží. • ruská knížata • mytologické bytosti • rolníci 	<p>8. SKALD byl:</p> <ul style="list-style-type: none"> • odkladiště zboží • pěvec • lékař • druh oděvu

SPRÁVNĚ DOPLŇ:

1. OBLÉKÁNÍ VIKINGŮ ZÁVISELO NA:

- _____
- _____
- _____

2. VIKINSKÁ ŽENA SE NEMOHLA:

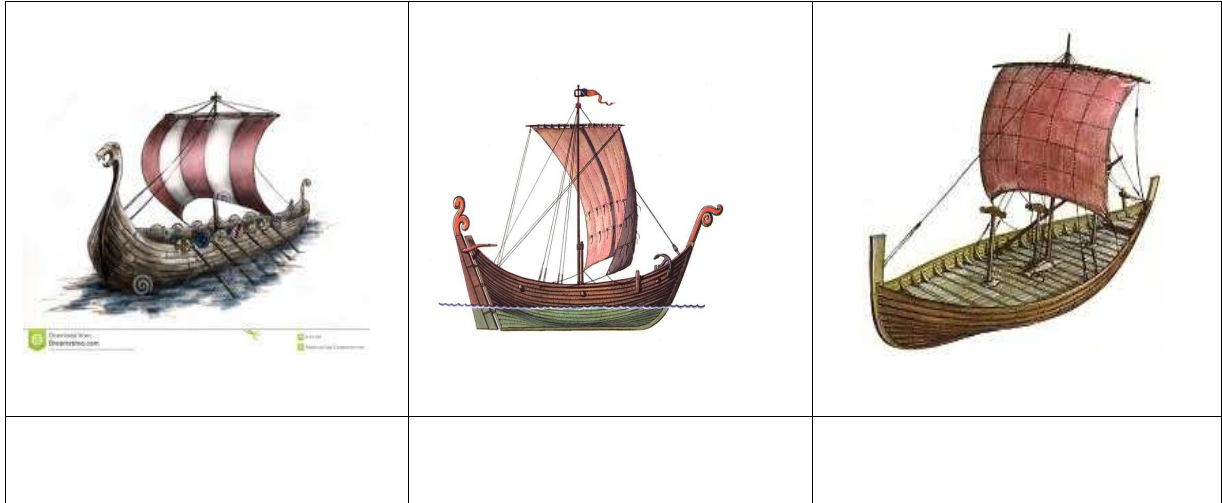
- _____

3. VIKINGOVÉ SE DOSTALI

- NA VÝCHODĚ AŽ DO _____
- NA ZÁPADĚ AŽ DO _____

SPRÁVNĚ DOPLŇ K OBRÁZKŮM:

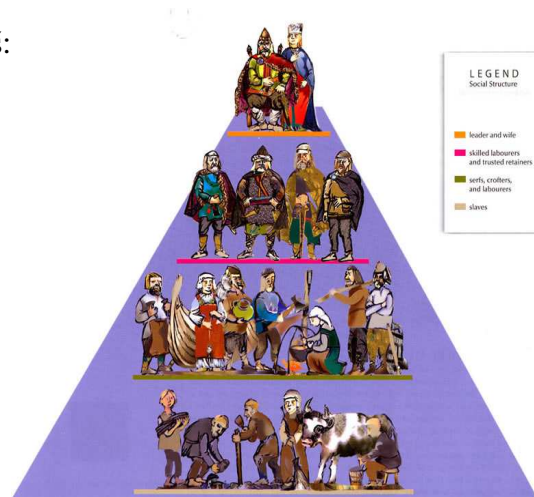
1. LODĚ – drakkar, snekkar, knarr

2. BOJOVNÍK- popiš výstroj a výzbroj

3. SLOŽENÍ SPOLEČNOSTI – popiš:

4. NAPIŠ RUNOVÝM PÍSMEM SVÉ JMÉNO A PŘÍJMENÍ:

a b c d e f g h i j k l m
 ſ þ < ð m þ x n i s < t þ
 n o p q r s t u v w x y z
 þ ð ç ð r s t u v w x y z

Přemýšlej:

KDO VYTVOŘIL PODLE RUNOVÉHO PÍSMÁ SVÉ VLASTNÍ PÍSMO A VE KTERÉM LITERÁRNÍM DÍLE JE POUŽIL?

KTERÉ ÚZEMÍ SE DODNES NAZÝVÁ PODLE VIKINSKÝCH KMENŮ? (Vyjdi z jejich různých pojmenování. Viz mapka.)

PROČ NEMOHLI MÍT VIKINGOVÉ "ROHATÉ" PŘILBY?

SPRÁVNĚ SPOJ:

1. Hedeby	A Grónsko		1.	
2. runy	B shromáždění		2.	
3. Odin	C Amerika		3.	
4. Vilém Dobyvatel	D šlechta		4.	
5. Jarlové	E bůh		5.	
6. drakkar	F pěvec		6.	
7. thing	G písmo		7.	
8. Skald	H Harold		8.	
9. Erik Rudý	I loď		9.	
10. Leif Errikson	J město		10.	

4.7 ODKAZY VIKINGOVÉ:

Cesty Vikingů do Ameriky. [online]. [cit. 2014-12-01].

Dostupné z: <http://player.slideplayer.cz/7/1880682/data/images/img38.jpg>

L. Svačina:Vikingové, seminární práce do historie. 2005. [online]. [cit. 2014-12-01].

Dostupné na: <http://.mysteria.cz/>

J. Morleyová, Cesty do minulosti - Kdybych byl Viking, Nakladatelství Slovart, Praha 1995

Postava vikinského válečníka [online]. [cit. 2014-12-01].

Dostupné z: <http://vikingovevikingove.mysteria.cz/images/zbrane/vikingsky-valecnik.gif>

Runová abeceda, vikingské písmo.[online]. [cit. 2014-12-01].

Dostupné z: <http://vikingove.mysteria.cz/images/runova-abeceda-24.gif>

Složení vikingské společnosti.[online]. [cit. 2014-12-01].

Dostupné z: <http://player.slideplayer.cz/7/1880682/data/images/img23.jpg>

Typy vikingských lodí[online]. [cit. 2014-12-01].

Dostupné z: <http://piratskelode.wz.cz/knarr.jpg>

Vaksalský kámen popsáný runami mladšího futharku. [online]. [cit. 2014-12-01].

Dostupné z:

<http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/8/84/Vaksalastenen.jpg/220px-Vaksalastenen.jpg>

Vikingská žena. [online]. [cit. 2014-12-01].

Dostupné z: <http://vikingove.mysteria.cz/images/obydli/obleceni-zeny.jpg>

Území osídlená vikiny a trasy jejich plaveb [online]. [cit. 2014-12-01].

Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Vikingov%C3%A9>

Vikingská města.[online]. [cit. 2014-12-01].

Dostupné z: <http://fafnir.asso.free.fr/htm/Dossiers/Vikings/Imgs/Illustrations/aff11-04.jpg>

Viking Zrzavý Erik: Vikingové 1, 2013.[cit. 2014-12-01].

Dostupné z: www.youtube.com/watch?v=kpPXXDo6XOI

5 STAROVĚKÁ ČÍNA

5.1 DĚJINY ČÍNY

Kontinent: Asie

Dvě velké řeky:

- Chuang-che (Huang He - Žlutá řeka) - zde vznikly první státní útvary
- Jang-c'ťiang (Chang Jiang - Dlouhá řeka) 6300 km

Čína nebyla většinu své historie jednotným státem. Byla rozdrobená na řadu státeků. Sama se označovala jako „ŘÍŠE STŘEDU“. V čele států stáli králové, později v čele Číny císař - „Syn nebes“. Do roku 1911 bylo mnoho dynastií.

DOPLŇ SI DŮLEŽITÁ DATA:

7.-6. tis.př.n.l	1550 – 1045 př.n.l.	1045-256 př.n.l.	221-207 př.n.l.	206 př.n.l-220 n.l.	6. st. nl
ZEMĚDĚLSKÉ OSADY	ŠANG	ČOU	ČCHIN	CHAN	
			-odvozen název Čína	- největší rozsah	

Chanové = Čňané (dnešní čínský název pro čínskou národnost!).

5.2 KULTURA A VZDĚLANOST ČÍNY

PÍSMO -

- Čínština vlastně není jednotný jazyk (spoustu dialektů či spíše **samostatných jazyků**, spisovná - **mandarínská** čínština, je z okolí Pekingu, ale vedle toho **kantonské, šangchajské** a spoustu dalších nářečí, vůbec si **navzájem nerozumí**), ale má **stejně písmo-celonárodní pojítka**. Je významné pro kulturní identitu Číňanů.
  - Čínské znaky se vyvinuly z obrázkového písma. Patří k nejtěžším na světě. Je to pojmové písmo, přibližně platí 1 znak = 1 slovo. Nenekreslitelná slova tvoří pomocí
-
- Nejdéle nepřetržitě používané písmo na světě.
  - Pro běžnou potřebu je třeba se naučit asi 2000 znaků.
  - Původně se písmo psalo shora dolů, dnes Číňané píšou po řádcích.

SLOVNÍČEK:

- pchin-jin = _____
- věštbéne kameny = _____
- kaligrafie = _____

5.2.1 VYNÁLEZY A ZVLÁŠTNOSTI ČÍNY

Velká čínská zeď - délka 3000-10000 km! (nejčastější údaje jsou cca 6000-7000 km). Začal ji stavět císař Čchin (respektive ten spojil několik menších zdí, vytvořených již dříve, v jeden celek), stavěla se až do 16. století n.l. Postavena proti kočovným kmenům ze severu (Hunové a spol.)

Každých několik set metrů je věž, celkově je věží asi 25000! Šířka asi 7-8 metrů u paty, v koruně 5 metrů, výška 6-10 metrů.

čínské vynálezy - Číňané měli technologický náskok, ale díky uzavřenosti před světem ho nakonec ztratili.

hedvábí

- Bourec morušový (vyrábí se z kokonů larev motýla)
- Čínské státní tajemství, vývoz vajíček bource morušového se trestal smrtí! 4
- Číňané bohatli na prodeji hedvábí, po legendární **Hedvábné stezce** se dováželo už do antického Říma.
- Nakonec prozrazeno.

papír

- Dělal se z kaše - směsi bambusu, hedvábí a kůry stromů.
- Kaši sušili na sítěch – první archy papíru!

porcelán - vyrábí se vypálením za vysokých teplot z kaolínu.

Tyto vynálezy vynalezeny už ve starověku!

Ze středověku pak pochází kompas, střelný prach, papírové peníze, knihtisk (v Číně zaveden až v 11. stol.n.l.).

SLOVNÍČEK:

Kaolin= _____

Spraš = _____

Kokon = _____

Terakota = _____

POKUS SE POMOCÍ SLOVNÍKU NAKRESLIT KRÁTKOU

VĚTU/SLOVO:

<http://www.cinske-znaky.cz/cinska-abeceda>

5.2.2 NÁBOŽENSTVÍ, FILOZOFIE V ČÍNĚ

T AOISMUS

- **tao** = „cesta“, obsah učení
- princip **jing** (země, žena, tma, smrt, sever) a **jang** (nebe, muž, světlo, život, jih) = jednota protikladů.
- Zakladatelem taoismu byl **Lao-c'** („Starý mistr“), žil asi v 6. století př.n.l. Je pokládán za autora základního díla taoismu = **Tao-te-t'ing** („Kniha o cestě a ctnosti“). Bylo sepsáno až po jeho smrti.

„Ten, kdo ví, nemluví, ten kdo mluví, neví.“

„Ten kdo zná druhého, je inteligentní, ten kdo zná sám sebe, je osvícený.“Lao-c'

KONFUCIANISMUS

- je čínský filozofický směr, který se původně vyvinul z učení čínského mudrce Konfucia.
  - Kchung-fu-c' - „mistr Kung“
  - Žil v 6.-5. století př.n.l. (současník Buddha, Lao-c', Mahávíry i Zarathuštry).
- ucelený systém morálky, sociálních, náboženských a politických myšlenek, které ovlivnily vývoj čínské civilizace až do současnosti
- Konfucianismus chápe „tao“ (=cesta) jako cestu člověka a společnosti. Zdůrazňuje tedy lidské jednání, které ovšem nesmí být v rozporu s vůlí nejvyššího božstva (Nebes). Do popředí staví rozum a zodpovědnost, pozitivní postoj ke světu, ale i podřízenost řádu. Vytváří model společnosti založené na vzoru patriarchální rodiny.
  - dodržování pravidel podřízenosti (děti vůči rodičům, žena vůči muži, mladší vůči starším),
  - uctívání předků (každá konfuciánská rodina má doma oltářík s obrazy či fotografiemi předků)

„Být sám sebou, aniž by člověk zapomínal na ostatní“

„Dobry člověk není nikdy sám“ Konfucius

- Později se do Číny rozšířil buddhismus, jediné cizí náboženství, které se v Číně ve větší míře uchytilo.
- Dnes je v Číně většinou synkretismus - všechna náboženství splývají, vyznávána najednou (všechna tři původně spíše filosofie, základem učení není víra v Boha).

SLOVNÍČEK:

NEJZNÁMĚJŠÍ STARÁ BÁSNICKÁ SBÍRKA _____

KDO BYL ZARATHUŠTRA _____

CO ZNAMENÁ JING _____

CO ZNAMENÁ JANG _____

5.2.3 ČÍNSKÝ KALENDÁŘ

- lunární – střídá se 12 zvířat

První čínský lunární kalendář byl sestaven v roce 2637 před n.l. Čínský kalendář se stále používá v Číně, Taiwanu, Japonsku a v Koreji.

Západní kalendář je odvozen od pohybu Slunce, Čínský ale od **pohybu Měsíce (Luny)**. Proto se také setkáváme s názvem Čínský lunární kalendář. Měsíc je velmi silné nebeské těleso, které má v našem životě vliv na spoustu věcí. Měsíc řídí příliv a odliv, úplněk může mít u některých lidí dopad na jejich psychiku (nervozita, nespavost, násilí). Protože Číňané věřili hodně v jeho sílu a vliv na pozemský život, tak kalendář odvodili právě od něho. Lunární kalendář používali rolníci, aby dosáhli bohaté úrody, ještě před tím, než moderní věda vyvinula metody předpovědi počasí.

Lunární den se měří jako doba mezi dvěma kulminacemi měsíce (u nás perioda přílivu a odlivu). Tento den trvá 24 hodin, 50 minut a 28 sekund. Lunární rok se skládá z 12 měsíců (jako plných 12 lunárních cyklů). Měsíce mají 29 nebo 30 dní, takže lunární rok má 354 nebo 355 dní. Čínský rok začíná obvykle na **přelomu ledna a února**. Každý tento rok v kalendáři má k sobě přiřazeno jméno zvířete, podle čínského zvěrokruhu. Jména se opakují periodicky v podřadí: krysa, buvol, tygr, zajíc, drak, had, kuň, ovce, opice, kohout, pes, vepř. Můžeme se také setkat s jiným pojmenováním zvířat, které vzniklo tím, že v určitých oblastech se vyskytovalo nebo upřednostňovalo jiné zvíře. Venkované a měšťané měli toto pojmenování odlišnější. Např.: koza může být beran nebo ovce. Tato zvířata nám určují dvanáctiletou periodu, která se kombinuje s další periodou - pětiletá, kde se střídají základní elementy: dřevo, oheň, země, kov a voda. Potom se v kalendáři střídá náboj Yang a Yin.

Toto řazení dává cykly šedesátkové soustavy, která je velkou odlišností od jiných kalendářů. Šedesátileté cykly se zpravidla počítají od roku 2637 př. Kr., kdy údajně začal panovat legendární vládce Chuang-ti (Žlutý císař).

Čínská astrologie dále rozeznává 5 živlů: **dřevo, oheň, zemi, kov a vodu**. Každý živel má jistý význam, který se interpretuje v kombinaci s čínským znamením. Platí dva roky a opakuje se v cyklu dvanácti znamení. Každý živel má schopnost ovládnout nebo zničit jiný živel a vytvořit nový.

5.3 ODKAZY

Bourec morušový. [online]. [cit. 2014-12-01].

Dostupné z: http://www1.ala.org.au/gallery2/d/10551-4/bombyx_mori_02.jpg

a [https://encrypted-](https://encrypted-tbn1.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcTdH3530JUbtItgv66MG1uKLQF67LXH6XM3zzAYOnaOIRQkNeLJOLQ)

[tbn1.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcTdH3530JUbtItgv66MG1uKLQF67LXH6XM3zzAYOnaOIRQkNeLJOLQ](https://encrypted-tbn1.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcTdH3530JUbtItgv66MG1uKLQF67LXH6XM3zzAYOnaOIRQkNeLJOLQ)

Čínská zed. [online]. [cit. 2014-12-01].

Dostupné z: http://media.novinky.cz/678/206788-top_foto1-tjqgz.jpg?1357300020

Čínské písmo. [online]. [cit. 2014-12-01].

Dostupné z: <http://spider.mysteria.cz/motivy/znaky.jpg>

Čínský kalendář. [online]. [cit. 2014-12-01].

Dostupné z: kalendář http://t3.aimg.sk/magaziny/B83jLEDQRbCqv_4gBpKrJw~Cinsky-horoskop-obr.jpg?t=LzY3MHgwL3RvcA%3D%3D&h=xyJfbjdWiK331-GI3jtbsQ&e=2145916800&v=1

Konfucius. [online]. [cit. 2014-12-01].

Dostupné z: [https://encrypted-](https://encrypted-tbn0.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcSvZdpN9hggikZuHrnwEYMd0oZbB2g-8sJXGMZ4tgFhR6-hh7dWA)

[tbn0.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcSvZdpN9hggikZuHrnwEYMd0oZbB2g-8sJXGMZ4tgFhR6-hh7dWA](https://encrypted-tbn0.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcSvZdpN9hggikZuHrnwEYMd0oZbB2g-8sJXGMZ4tgFhR6-hh7dWA)

Moruše černá. [online]. [cit. 2014-12-01].

Dostupné z: http://www.rostliny-semena.cz/galerie/novinky/max_1315327412.jpg

Tao te ťing. Znak Jin a jang. [online]. [cit. 2014-12-01].

Dostupné z:

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/7/7c/Yin_and_Yang.svg/313px-Yin_and_Yang.svg.png

Technika výroby papíru. [online]. [cit. 2014-12-01].

Dostupné z: [https://encrypted-](https://encrypted-tbn0.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcQ305TT7TwIxeXNzQGzf3AY4m0Vr0ViBPPi1oe5w_KTLFiAl7mcXQ)

[tbn0.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcQ305TT7TwIxeXNzQGzf3AY4m0Vr0ViBPPi1oe5w_KTLFiAl7mcXQ](https://encrypted-tbn0.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcQ305TT7TwIxeXNzQGzf3AY4m0Vr0ViBPPi1oe5w_KTLFiAl7mcXQ)

Vynálezy Číny – kormidlo. [online]. [cit. 2014-12-01].

Dostupné z: <http://charter.hellebrand.cz/icons/kormidlo.jpg>

6 ROMOVÉ

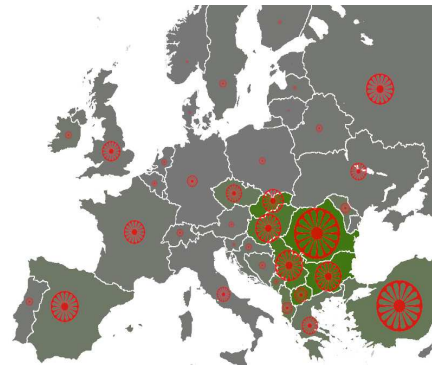
jsou **etnikum**, jehož kořeny sahají do středověké Indie.

V Byzantské říši, kde byla úředním jazykem řečtina, Romové nazývali **athinganoi** (acingani) – z čehož postupně vzniklo slovo **cikáni**.

Na Peloponésském poloostrově, se Romové zdrželi delší dobu v přístavním městě **Modon**, kde vytvořili velkou osadu poblíž hory Gype. Okolí hory včetně osady se říkalo **Malý Egypt**. Když později Romové přicházeli do Evropy s tím, že pocházejí z Egypta, nelhali. Ze slova Egypt'ané (Egypci) – Egypci vzniklo: řecké **Giftí**, španělské **Gitanos**, anglické **Gypsies**, ale také například slovenské lidové označení pro Romové – **Farahúni**, farahúnův lid, maďarsky **Fáraó népe**.

Romové byli Francouzi – a později nejen jimi – nazýváni **bohémiens/bohémové**, neboť přicházeli z **Čech – la Boheme**.

Romská **diaspora** je nejpočetnější ve střední a východní. Méně početná je romská populace v Americe a ještě menší na jiných kontinentech.

Na svém světovém sjezdu v Londýně v roce 1971 se Romové usnesli, že označením příslušníků romského

národa je **Rom(ové)** (z **rom** = muž, manžel; **romňi** = žena, manželka; **roma** = lidé)

Romové jsou součástí evropských dějin asi 1000 let, o jejich osudech se dozvídáme i z historických pramenů. Ty si Romové všimly jen tehdy, pokud budili pozornost – nejčastěji v okamžiku konfliktu. Zpravidla jsou v nich proto líčeni negativně. Sami Romové písmo neznali, a své dějiny nezapisovali. Po generace si však předávali vzpomínky **ústním podáním**. Do Evropy přicházejí Romové přes Byzantskou říši přibližně v **11.-12. stol.**, zřejmě pod tlakem bojovných Turků, kteří koncem 11. století obsazují většinu maloasijského území Byzance.

Koncem 14. stol. se Romové nacházejí na celém území Balkánu, a pronikají do střední a západní Evropy. Ve **druhém desetiletí 15. stol.** se v Evropě objevuje nová početná vlna Romů. Jejich příchod se opět spojuje s Turky pronikajícími v té době přes Balkán. Dětila se do několika početných skupin, které mezi sebou udržovaly spojení. Používaly i stejnou taktiku – přicházeli jako křesťanští kající poutníci z Egypta. V **průběhu 15. stol.** se Romové rozšířili do celé Evropy.

V **raném novověku** byli kočující Cikáni většinovou společností vnímáni jako protipól pevného pořádku a nařízení proti nim se stále zotřovala (na některých místech v Německé říši nařizovalo každého Cikána zatknout a popravit, aniž by mu byl prokázán nějaký trestný čin). Každému dopadenému hrozil trest smrti, pod sankcí pokuty měla být jejich přítomnost oznamována; 1498 byli v Říši prohlášeni za psance – bezprávné osoby, které mohly být beztrestně zabity s odůvodněním, že jsou „zrádci a vyzvědači. Od roku 1577 znovu platilo, že „kdo cikána zabije“, nedopouští se vraždy a nebude trestán.

Poslední popravy Romů za potulku se u nás odehrály v roce 1763 v Prachaticích.

V **18. stol.** také často docházelo k násilnému odebírání cikánských dětí, jejich pokřtění a převýchově. Pronásledováno a pokutováno bylo také usdlé obyvatelstvo, které občas poskytovalo kočovníkům přístřeší a nocleh.

Kočovní vůz byl po staletí pro Romy nejen hlavním prostředkem dopravy, ale i obydlím – přístřeškem po většinu roku. Na dřevěný deskový nebo žebřinový vůz si na konstrukci z kovu či z větví upevňovali plachtu nebo proutěnou rohož vlastní výroby. Při táboření spali ve voze starší lidé, ženy a malé děti, zatímco muži a větší děti leželi buď pod vozem, okolo ohně, nebo si k vozu přistavovali stanový přístřešek. Samostatný stan byl používán spíše při déletrvajícím táboření. Malá část Romů neměla ani vozy ani tažné koně – putovali pěšky a spali ve stanech.

Mezi tradiční romská povolání patřily: příležitostné polní práce, výroba metel, pletení košíků, ošatek, rohoží, stahování a čištění kůží, broušení nožů, výroba nepálených cihel z hlíny, vody a plev, výroba dřevěného uhlí, zvonařství, výroba nožů, síťářství, koňské handlířství, čištění peří, věšectví apod.

Základem společnosti je rodina, kde panuje velká soudržnost. Rodinou jsou pro Romy lidé, v daleko menší míře obydlí. Tradičně se představitel určitého seskupení Romů, který požívá velkou autoritu, nazývá **vajda** („vévoda“, „kníže“).

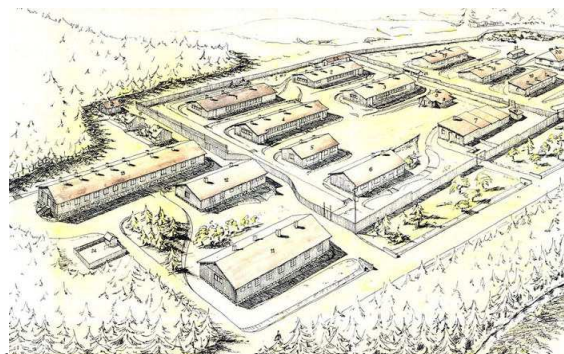
Muž – otec byl hlavou rodiny a jejím zástupcem navenek. Byl ochráncem prestiže rodiny, proto přísně střežil, aby ho nikdo z rodiny nezostudil nevhodným chováním.

Zvláštní postavení měli **starší lidé**, pro své životní zkušenosti a moudrost se těšili velké vážnosti.

Děti byly považovány za největší bohatství rodiny, přistupovalo se k nim s obrovskou láskou. Výběr budoucích partnerů nebyval ponechán náhodě, protože jeho prostřednictvím se spojovaly rody. Výběr prováděli rodiče někdy velmi brzy – zaslíbení dětí ihned po narození nebylo výjimkou.

20. stol. bylo ve znamení rasistických zákonů (cikánské legitimace za první republiky), **holocaustu** (za druhé světové války naprostá většina českých Romů zahynula v **koncentračních táborech**), komunistických snah **o asimilaci** (1959 zákaz kočování v roce), **sterilizace žen** v nemocnicích bez jejich vědomí, potlačování romského jazyka a kultury.

Romové tvořili jedolitě **etnikum**, štěpí se na mnoho skupin – kmenů. Po 2. svět. válce zbylo v české části Československa jen 600 Romů, neboť byli téměř vyhlazeni při holocaustu v pracovních táborech v Hodoníně u Kunštátu, v Letech u Písku a v Osvětimi.

První romské osobnosti na území naší republiky pocházely z trvale usedlých moravských romských rodin:

JUDr. Tomáš Holomek (1911-1988), první romský právník v Československu a zároveň první Rom vysokoškolák u nás.

Sociolog **Doc. RSDr. Ing. Miroslav Holomek, CSc. (1925-1989)**, později předseda první romské organizace u nás, Svazu Cikánů-Romů ČR.

Jožka Kubík (1907-1978), věhlasný primáš z Hrubé Vrbky, ovlivnil hornáckou muziku, pocházel z rodu kovářů a hudebníků. Je patrně jediným Romem na světě, jehož jméno nese vesmírné těleso. V roce 2001 byla podle něj pojmenována planetka č. 17611 obíhající na dráze mezi Marsem a Jupiterem.

Romové dlouho neměli písemné památky. Dnes už je jejich ústní slovesnost zachycena i písemně.

Na našem území žilo do druhé světové války asi 90 % Romů starousedlých, kteří přišli do naší země z Balkánu podél Dunaje.

V současnosti v Česku žijí převážně Romové z východního Slovenska (byli sem přesunuti v rámci poválečné obnovy průmyslu), 10 % tvoří Romové olašští, nepatrné procento původní Romové čeští.

6.1 PRACOVNÍ LIST - POKUS SE UHODNOUT:

Džidones obchuden, muleha andro mochto džan.	Soske denašel o šošoj kijo veš?	Keci hin le rikones rikonore tel o berš?	Kas kjehbuter o vast?	Andral mas avral kašt.	Štar phrala pal peste denašen, našti pen dochuden
Živého objímají, s mrtvým jdou do rakve.	Proč utíká zajíc k lesu?	Kolik má pes štěňat za rok?	Koho nejvíc líbáš?	Uvnitř maso, zvenčí dřevo	Čtyři bratři se honí a nikdy se nedohoní.

Poznáš dnešní známé romské osobnosti? Znáš další?

ÚKOL:

Najdi ve Slovníku cizích slov nebo na internetu význam podtržených slov v textu. Zapiš do sešitu.

6.2 ODKAZY:

Aktuálně.cz: Koncentráky pro "Cikány". Česká ostuda nekončí [online]. Ludvík Hradílek, © 2011 [cit. 2014-12-01]. Dostupné z:

<http://zpravy.aktualne.cz/domaci/koncentraky-pro-cikany-ceska-ostuda-nekonci/r~i:gallery:18833/>

Iva Bittová [online]. [cit. 2014-12-01]. Dostupné z:

<http://ticbrno.cz/sites/default/files/plakat-predprodej/2015/iva-bittova.jpg>

Gogol Bordello. [online]. [cit. 2014-12-01].

Dostupné z: Gogol Bordello. <https://encrypted-tbn0.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcTy0MiiK13bRRlhO5dioBuKC51iBWxnMQtCx698tRR3e4OqCCUc>

Jožka Kubík [online]. © 2013 [cit. 2014-12-01]. Dostupné z:

<http://files.hrubavrbka.webnode.cz/200000775-3f4b240455/Jo%C5%BEka%20Kub%C3%ADk%202.jpg>

Muzeum romské kultury. *Bulletin Muzea romské kultury 11-12/2002-2003*. Brno: Muzeum romské kultury, 2006, 140 s. ISBN 8086656055

Petr Bende [online]. [cit. 2014-12-01]. Dostupné z:

<http://img.blesk.cz/img/1/normal480/334030-img-petr-bende.jpg>

Romani population average estimate [online]. [cit. 2014-12-01]. Dostupné z:

http://cs.wikipedia.org/wiki/Romov%C3%A9#/media/File:Romani_population_average_estimate.png

Romové v České republice: Výstava Krásné časy...? zavítá do Prahy [online]. Český rozhlas, ©2010 [cit. 2014-12-01]. Dostupné z: <http://romove.radio.cz/cz/clanek/23642>

Romská vlajka [online]. [cit. 2014-12-01]. Dostupné z:

http://cs.wikipedia.org/wiki/Romov%C3%A9#/media/File:Flag_of_the_Romani_people.svg

Tydeniky.cz: MTV odvysílá premiéru milostného duetu Bena Christovao a Moniky Bagarové [online]. Jakub Richter, ©2014 [cit. 2014-12-01]. Dostupné z:

<http://www.tydeniky.cz/cz/menu/97/kultura/kultura/clanek-11479-mtv-odvysila-premieru-milostneho-duetu-bena-christovao-a-moniky-bagarove/>

NÁBOŽENSTVÍ

– latinsky RELIGIO

- Je spojeno s významy
  - pečlivě chápat, brát na vše ohled
  - propojit

Hledalo odpovědi na otázky:

- JAK VZNIKL SVĚT?
- CO JE ČLOVĚK?
- CO JE PO SMRTI?

Pojmenovávalo to

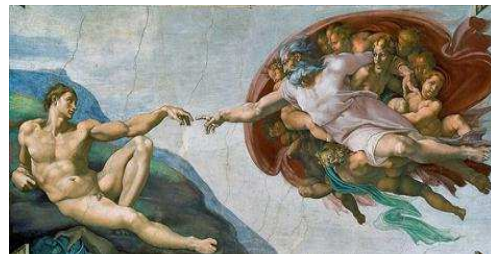
- co nelze spatřit,
- čeho se nejde dotknout,
- co není slyšet

• POLYTEISTICKÁ (MNOHOBOŽSTVÍ)

- Věří ve více bohů
  - Stará náboženství
- Keltské, egyptské, etruské...
- Antická – řecká, římská ...
  - Současná
- ❖ indická – šintoismus, hinduismus...
- ❖ přírodních národů ...

• MONOTEISTICKÁ

- Věří v jednoho Boha
  - Židovské - judaismus
  - Křesťanství
  - Islám

POKUS SE ODPOVĚDĚT:

- Kdo je věřící:

_____

- Co je to modlitba:

_____

- Co jsou posvátná místa:

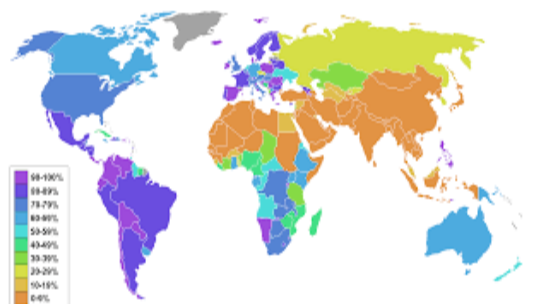
_____

SROVNEJ:

Být věřící znamená hlásit se k obsahu nějakého náboženství.

Modlitba je rozhovor mezi člověkem a Bohem (bohy).

Místa, kde se člověk setkává s nadpřirozenými silami, Bohem. Mohou být přírodní nebo vytvořená člověkem.

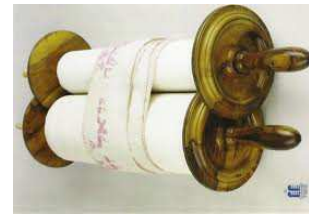
7.1 MONOTEISTICKÁ NÁBOŽENSTVÍ

7.1.1 JUDAISMUS – ŽIDOVSKÉ NÁBOŽENSTVÍ

Víra a tradice jsou zachyceny v **BIBLI - PSANÝ ZÁKON** (starověké texty do 1. stol. př.n.l.) (Starý zákon). Původní jazyk - hebrejšтина a aramejšтина (jazyky staré Mezopotamie a Palestiny)

Skládá se z 39 knih – člení se na 3 části:

- **TÓRA** – Mojžíšův zákon = Pentateuch (5 knih)

- Genesis
- Exodus
- Leviticus
- Numeri
- Deuteronomium
- **PROROCI** - Izaiáš, Jeremjáš, Ezechiel ...
- **SPISY** – Žalmy, Job, Píseň písní ...
- Židé mají i **ústní zákon - TALMUD** (učení), který vysvětluje Tóru, má části
  - MIŠNA
  - GEMARA
- **KABALA** – tajemný (mystický) výklad bible (vyvinula se zejména ve středověku – nejznámější dílo ZOHAR – Kniha záře)
- **Židovský kalendář** se liší od našeho kalendáře.
  - Lunární 354 dní
- **Židovský letopočet** - počítá se od [7. 10. 3761 př.n.l.](#) zkratka AM, Anno mundi čili "roku světa" (vypočteno od stvoření světa podle údajů o věku jednotlivých osob v bibli).

V 1. století byli Židé vyhnáni ze **ZASLÍBENÉ ZEMĚ – KENAÁN** a nuceni rozptýlit se po celém světě (diaspora) a vystaveni častému pronásledování (pogromy).

Období největšího systematického hromadného vyvraždování - genocida (holocaust) bylo v koncentračních táborech za II. světové války.

14. 5. 1948 vznikl stát **IZRAEL**.

7.1.1.1 PRACOVNÍ LIST:

ÚKOL: (Vyhledej pomocí internetu)

- Kdo je prorok: _____
- Co je to synagoga: _____
- Co je to „KOŠER“: _____
- Co je svátek PESACH _____
- Co je SABAT: _____
- Co je obřizka: _____
- Napiš alespoň 10 postav, které znáš ze Starého zákona: _____

Zajímavost:

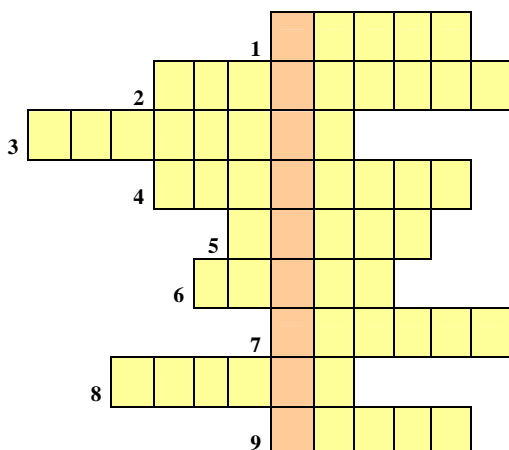
Jde o největší synagogu v Česku, která je zároveň druhou největší synagogou v Evropě a třetí největší na světě. V roce 1992 byla prohlášena kulturní památkou České republiky.

KDE SE TATO SYNAGOGA NACHÁZÍ?

_____

KRÍŽOVKA

- 1 PROROK V BŘIŠE VELRYBY
- 2 MĚSTO TŘÍ NÁBOŽENSTVÍ
- 3 ÚMYSLNÉ, SYSTEMATICKÉ ZNIČENÍ CELÉ NEBO ČÁSTI SKUPINY LIDÍ
- 4 MÍSTO SHROMÁŽDĚNÍ ŽIDŮ
- 5 ZÁKLADNÍ KNIHA OBSAHUJÍCÍ DĚJINY ŽIDŮ
- 6 KOŠER ZNAMENÁ OBŘADNĚ ...
- 7 VYVEDL ŽIDOVSKÝ NÁROD ZE ZAJETÍ
- 8 SOUBOR PRAVIDEL ŽIVOTA ŽIDŮ - ÚSTNÍ ZÁKON
- 9 DEN ODPOČINKU ŽIDŮ

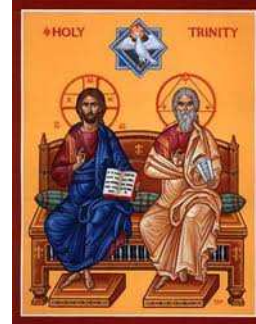
7.1.1.2 KŘESŤANSTVÍ

KŘESŤANÉ – jsou ti, kteří přijali učení **KRISTOVO** (JEŽÍŠE KRISTA) a byli **POKŘTĚNI**.

KŘEST – smytí prvotního (dědičného) hříchu (Adama a Evy).

Křesťané věří v **TROJJEJEDINÉHO BOHA**

- OTCE – STVOŘITELE
- SYNA – VYKUPITELE
- DUCHA SVATÉHO – POSVĚTITELE

Křesťané byli na počátku našeho století krutě pronásledováni **313 KONSTANTIN VELIKÝ** zrovnoprávnil EDIKTEM **MILÁNSKÝM** křesťanství s ostatními tehdejšími náboženstvími.

Symbyoly křesťanství: RYBA (ICHTHYS), KŘÍŽ

1054 došlo k dělení na

PRAVOSLAVNOU CÍRKEV – východní křesťanství

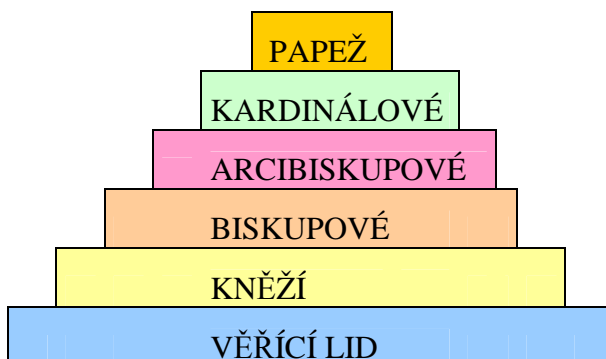
- V čele **PATRIARCHA**
- Jazyk řečtina
- Centrum **BYZANCE**
- Neuznává svrchovanost papeže

ŘÍMSKOKATOLICKOU CÍRKEV – západní křesťanství

- V čele **PAPEŽ**
- Jazyk latina
- Centrum Řím

STRUKTURA KATOLICKÉ CÍRKVE

DUCHOVENSTVO – žije duchovním životem.

• KNĚŽÍ

- slouží mše svaté
- vysluhují svátosti (7)
- Svátost křtu
- Svátost biřmování
- Svátost eucharistie
- Svátost smíření (zpověď)
- Svátost nemocných
- Svátost manželství
- Svátost kněžství (svěcení)

• ŘEHOLNÍCI – žijí v klášterech – řeholní řády

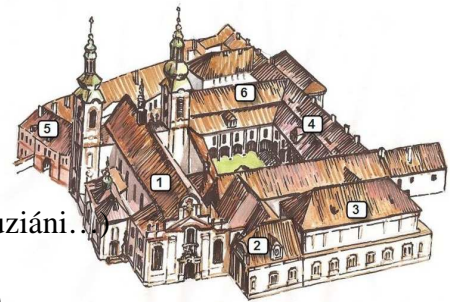
- MUŽI – řeholníci – mniši – řádoví bratři představený kláštera – OPAT
- ŽENY – řeholnice – jeptišky – řádové sestry – představená kláštera – ABATYŠE

Skládají sliby:

- POSLUŠNOSTI
- CHUDOBY
- ČISTOTY

Různé řeholní řády se soustředily na různé oblasti činnosti:

- Na modlitbu - kontemplativní – rozjímavé (např. kartuziáni...)
- Na vzdělání (např. jezuité...)
- Na péči o chudé a nemocné (např. milosrdní bratři...)
- Žebravé (např. františkáni...)
- Atd.

V 16. st. vyústila nespokojenost se stavem v katolické církvi v **REFORMACI** (úsilí o nápravu).

→vznik **PROTESTANTSKÝCH CÍRKVÍ** (odštěpily se):

- NĚMECKO – Martin Luther – **LUTERÁNI**
- ŠVÝCARSKO, FRANCIE – Jan Kalvín – **KALVINISTÉ**
- FRANCIE – **HUGENOTI** (povoleni Ediktem nantským 1598, král Jindřich IV.)
- ANGLIE – král Jindřich VIII. (neshoda s papežem kvůli rozvodu) - **ANGLIKÁNI**

DALŠÍ PROTESTANTSKÁ SPOLEČENSTVÍ:

- Baptisté
- Kvakeři

MILENARISTI – vyznavači tisíciletého království:

- mormoni (USA, Utah, Joseph Smith)
- adventisté (Církev adventistů sedmého dne)
- svědci Jehovovi (USA)

7.1.1.2.1 PRACOVNÍ LIST

OTÁZKY (zpracuj pomocí internetu):

Co je to REFORMACE? _____

Co je to KONCIL? _____

Co je to IKONA? _____

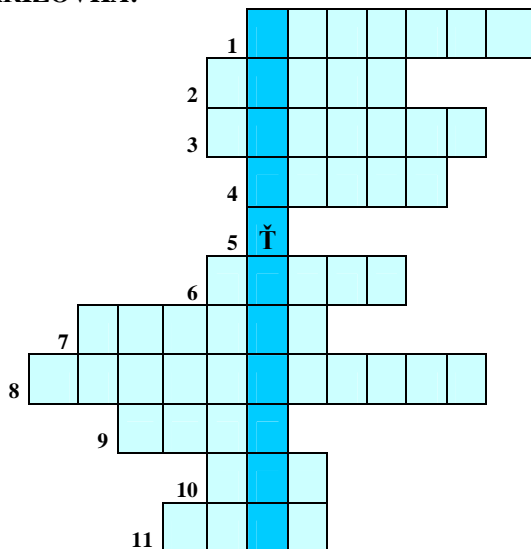
Co znamená schizma? _____

Kdo je PATRIARCHA? _____

POZNÁŠ TYTO OSOBNOSTI?

KŘÍŽOVKA:

1 MÍSTO POBYTU MNICHŮ

2 SMYTÍ PRVOTNÍHO HŘÍCHU

3 JAZYK VÝCHODNÍ CÍRKVE

4 BIBLE SE DĚLÍ NA ... A NOVÝ ZÁKON

6 HLAVA ZÁPADNÍ CÍRKVE

7 JAZYK ZÁPADNÍ CÍRKVE

8 NÁZEV VÝCHODNÍ CÍRKVE

9 PŘEDSTAVENÝ KLÁŠTERA

10 PRVNÍ ŽENA

11 SYMBOL KŘESŤANSTVÍ

7.1.1.3 ISLÁM

Založeno prorokem **MOHAMEDEM**
(Muhammad 570 Mekka -632)

Knihy islámu:

- **KORÁN** – svatá kniha
  - poselství předané Mohamedem
  - 114 Súr – kapitol
- **SUNNA** – ústní tradice
  - Mohamedovy výroky

Ze Sunny a Koránu vychází islámský **zákon ŠARIA.**

Islám je:

- ❖ **NÁBOŽENSTVÍ**
- ❖ **PRÁVNÍ SYSTÉM**
- ❖ **MORÁLNÍ SYSTÉM**
- ❖ **STYL ŽIVOTA I KULTURA**

Požaduje dodržování pěti základních povinností – **PILÍŘŮ VÍRY**

- **VYZNÁNÍ VÍRY V JEDNOHO BOHA- ALLÁHA (šaháda)**
- **MODLITBA (salát)** – 5x denně čelem k Mekce
- **PŮST (saum)** - během měsíce RAMADÁNU od východu do západu slunce
- **POUŤ (hadždž)** - během života alespoň jednou do Mekky
- **ALMUŽNA (zakát)** - náboženská daň

Svatá místa:

- Mekka
- Medina
- Jeruzalém

Místem společné modlitby (předepsaná na **PÁTEK**) je **MEŠITA.**

K modlitbě svolává **MUEZIN** muslimy z věže – **MINARETU.** Vede ji duchovní – **IMÁM.**

Vyznavač islámu – MUSLIM.

Muslimové se dělí na:

- **SUNNITY**
- **ŠÍÍTY**

Islámský kalendář začíná rokem vyhnání proroka Mohameda z Mekky do Mediny 622.

Islám ve světě:

Během prvních pěti století se muslimové dostali na vrchol civilizace, rozšířili své území na Pyrenejský poloostrov (**MAUROVÉ**).

Rozvívjeli:

- **Vědu** – algebru, použití nuly, astronomii, fyziku, medicínu
- **Umění** – města Granada, Cordoba, Bagdád, Samarkand, Damašek, Káhira

Další vlna islámu probíhala od 14. století. (Osmánská říše).

7.1.1.3.1 PRACOVNÍ LIST:

OTÁZKY (VYHLEDEJ POMOCÍ INTERNETU):

- Co znamená HALAL? _____
- Jak se nazývá součást tradičního islámského oděvu islámské ženy?
_____
- Kde žili Maurové? _____
- Který je rok podle islámského kalendáře? _____
- Kde leží Tádž Mahal? _____
- Kde je v Brně mešita? _____

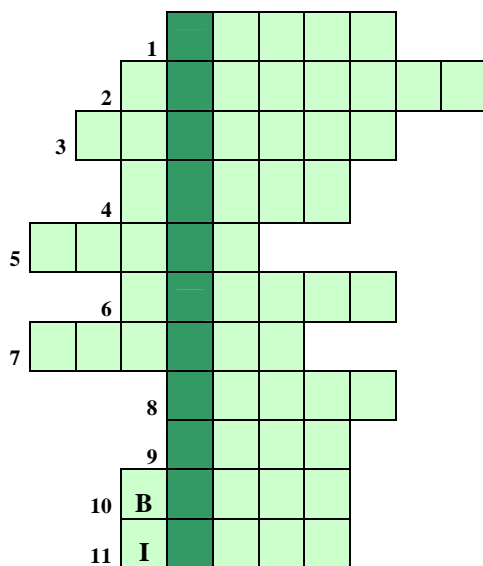
Zajímavost:

Ka'ba je nejposvátnějším místem islámu. Muslimové věří, že ji zde na svém putování postavil sám Abraham, který byl pověřen Bohem, aby na své cestě vystavěl oltář. Už v dobách, kdy na Arabském poloostrově panoval polyteismus, byla Ka'ba významným poutním cílem. Jedním z pilířů dnešního moderního islámu je pouť do Mekky, při které věřící obcházejí sedmkrát tuto stavbu a doufají, že budou schopni dotknout se kamene, který je umístěn v jednom z jejích rohů.

KDE LEŽÍ KA'BA _____

KŘÍŽOVKA

- 1 MÍSTO POBYTU MOHAMEDA
- 2 JEDEN Z PILÍŘŮ VÍRY
- 3 VĚŽ, Z NÍŽ MUEZIN SVOLÁVÁ VĚŘÍCÍ
- 4 POSELSTVÍ ZAZNAMENANÉ MOHAMEDEM JE V KNIZE
- 5 RADIKÁLNĚJŠÍ ČÁST MUSLIMŮ
- 6 MÍSTO SETKÁVÁNÍ MUSLIMŮ
- 7 MĚSTO MOHAMEDOVA POBYTU PO VYHNÁNÍ
- 8 ZAPSANÉ VÝROKY MOHAMEDOVY
- 9 JMÉNO MUSLIMA VE STŘEDOVĚKÉM ŠPANĚLSKU
- 10 SOUČÁST ODĚVU MUSLIMSKÉ ŽENY
- 11 NÁBOŽENSTVÍ MUSLIMŮ

7.2 ODKAZY

NÁBOŽENSTVÍ:

Bůh Re. [online]. [cit. 2014-12-01].

Dostupné z:

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/f/f9/Sun_god_Ra.svg/320px-Sun_god_Ra.svg.png

Světová náboženství. Křesťanství.[online]. [cit. 2014-12-01]. Dostupné z:

http://www.orik.cz/sites/default/files/pictures/obrazky/2009/August/Christian_percentage_by_country.png

Stvoření člověka. [online]. [cit. 2014-12-01].

Dostupné z: <http://www.myty.cz/image/2011050001/buh-clovek-stvoreni-sixtinska-kaple.png>

JUDAISMUS

Davidova hvězda. [online]. [cit. 2014-12-01].

Dostupné z: [https://encrypted-](https://encrypted-tbn2.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcTr8eKiHV_s3NBvBbfcMkyVlo2hi72qd2JHXLyM6g5SyVw1730S)

[tbn2.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcTr8eKiHV_s3NBvBbfcMkyVlo2hi72qd2JHXLyM6g5SyVw1730S](https://encrypted-tbn2.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcTr8eKiHV_s3NBvBbfcMkyVlo2hi72qd2JHXLyM6g5SyVw1730S)

Náboženství, která ovládla svět. Judaismus. [online]. [cit. 2014-12-01].

Dostupné z: <http://home.zcu.cz/~kominhk/soubory/jud.jpg>

Náboženské texty. Thora.[online]. [cit. 2014-12-01].

Dostupné z: [https://encrypted-](https://encrypted-tbn3.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcRMZyQv65308bjP8gf-hjNIT80yQ_DovhxnFV_pJphzx7LZ6MgR)

[tbn3.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcRMZyQv65308bjP8gf-hjNIT80yQ_DovhxnFV_pJphzx7LZ6MgR](https://encrypted-tbn3.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcRMZyQv65308bjP8gf-hjNIT80yQ_DovhxnFV_pJphzx7LZ6MgR)

Mapa státu Izrael.[online]. [cit. 2014-12-01].

Dostupné z: https://encrypted-tbn0.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcRR1u6FWSZh-BwvsylrkSNLBjs4K9GKfMW_plgWIVM_a0kqTvCEkw

Synagoga v Plzni [online]. [cit. 2014-12-01].

Dostupné z:

http://www.google.cz/imgres?http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/d/d5/Synagogue_Plzen_087.JPG/640px-Synagogue_Plzen_087.JPG

Vlajka státu Izrael.[online]. [cit. 2014-12-01].

Dostupné z: <http://www.statnivlajky.cz/data/flags/ultra/il.png>

KŘESŤANSTVÍ:

Kříž sv. Františka z Assisi. [online]. [cit. 2014-12-01].

Dostupné z: https://encrypted-tbn0.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcRCb5HRk_FdbAVC_CIIx8gYribQuYIT3BeB7y9Z5CmvaSVSZb1L

Matka Tereza.[online]. [cit. 2014-12-01].

Dostupné z: <https://encrypted-tbn0.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcQa4WTtTJpaRex5URVH7jtW27tLfshnFV31aKaazAcQkKOk04iv>

Papež Jan Pavel II. [online]. [cit. 2014-12-01].

Dostupné z: <http://www.navstevapapeze.cz/d/jpII.jpg>

Strahovský klášter. Plánek areálu.[online]. [cit. 2014-12-01].

Dostupné z: http://www.praguecityline.cz/wp-content/uploads/2010/12/Strahovsk%C3%BD-velk%C3%BD_popisky.jpg

Svatá Trojice. [online]. [cit. 2014-12-01].

Dostupné z: <http://www.meaus.com/holy-trinity1-trajanova.JPEG>

ISLÁM

Hagia Sophia. [online]. [cit. 2014-12-01].

Dostupné z: https://encrypted-tbn0.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcStw36kjj5VCcmoE_1_lGcp4S9yrSnllJ4LZChEdo_Nj_r2DuUQ3

Ka'ba. [online]. [cit. 2014-12-01].

Dostupné z: <http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/f/f8/Kaaba2.JPG/800px-Kaaba2.JPG>

Korán.[online]. [cit. 2014-12-01].

Dostupné z: <https://encrypted-tbn0.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcSSrO6d7UqtUdpiUhGHZs1RfP1QO7FYz2oLm4jx6swQza6AioC7>

Modrá mešita v Jeruzalémě. [online]. [cit. 2014-12-01].

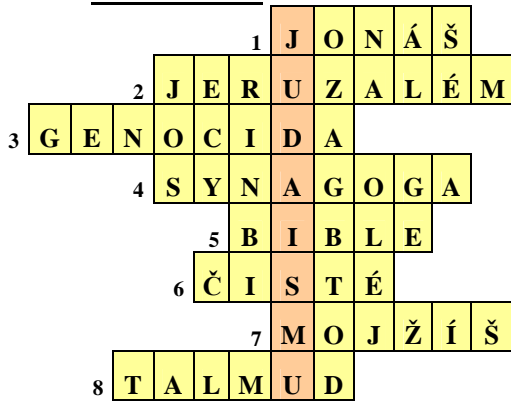
Dostupné z: https://encrypted-tbn2.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcTQ51CR4faC_CYq4Cm815yoTQDUf6-eWqQrIOv89oz1b3lmkPG7

Palác Alhambra.[online]. [cit. 2014-12-01].

Dostupné z: <https://encrypted-tbn3.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcS-1LhVzd16xe2tlo8kT3PsAYX3LgrY906mWXFamTrT0LmUsXCy>

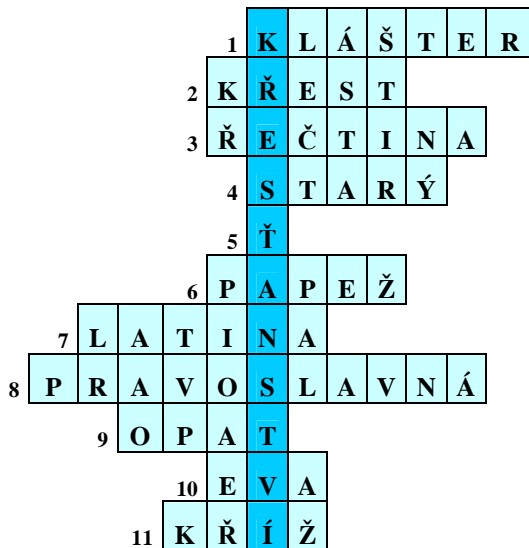
7.3 ŘEŠENÍ KŘÍŽOVKY

JUDAISMUS:

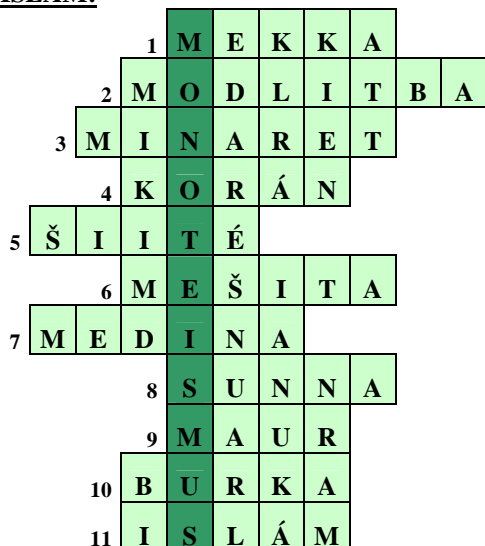
- 1 PROROK V BŘÍŠE VELRYBY
- 2 MĚSTO TŘÍ NÁBOŽENSTVÍ
- 3 ÚMYSLNÉ, SYSTEMATICKÉ ZNIČENÍ CELE NEBO ČÁSTI SKUPINY LIDÍ
- 4 MÍSTO SHROMÁŽDĚNÍ ŽIDŮ
- 5 ZÁKLADNÍ KNIHA OBSAHUJÍCÍ DĚJINY ŽIDŮ
- 6 KOŠER ZNAMENÁ OBŘADNĚ ...
- 7 VYVEDL ŽIDOVSKÝ NÁROD ZE ZAJETÍ
- 8 SOUBOR PRAVIDEL ŽIVOTA ŽIDŮ - ÚSTNÍ ZÁKON

KŘESŤANSTVÍ

- 1 MÍSTO POBYTU MNICHŮ
- 2 SMYTÍ PRVOTNÍHO HŘÍCHU
- 3 JAZYK VÝCHODNÍ CÍRKVE
- 4 BIBLE SE DĚLÍ NA ... A NOVÝ ZÁKON
- 6 HLAVA ZÁPADNÍ CÍRKVE
- 7 JAZYK ZÁPADNÍ CÍRKVE
- 8 NÁZEV VÝCHODNÍ CÍRKVE
- 9 PŘEDSTAVENÝ KLÁŠTERA
- 10 PRVNÍ ŽENA
- 11 SYMBOL KŘESŤANSTVÍ

ISLÁM:

- 1 MÍSTO POBYTU MOHAMEDA
- 2 JEDEN Z PILÍŘŮ VÍRY
- 3 VĚŽ, Z NÍŽ MUEZIN SVOLÁVÁ VĚŘÍCÍ
- 4 POSELSTVÍ ZAZNAMENANÉ MOHAMEDEM JE V KNIZE
- 5 RADIKÁLNĚJŠÍ ČÁST MUSLIMŮ
- 6 MÍSTO SETKÁVÁNÍ MUSLIMŮ
- 7 MĚSTO MOHAMEDOVA POBYTU PO VYHNÁNÍ
- 8 ZAPSANÉ VÝROKY MOHAMEDOVY
- 9 JMÉNO MUSLIMA VE STŘEDOVĚKÉM ŠPANĚLSKU
- 10 SOUČÁST ODĚVU MUSLIMSKÉ ŽENY
- 11 NÁBOŽENSTVÍ MUSLIMŮ

8 AKTIVITY

8.1 INDIÁNI

cíle: žák spolupracuje ve skupince (v týmu); žák přemýšlí nad (ne)samozřejmostí své kultury a civilizace;

potřeby: fotoaparát — nejlépe na telefonu některého z žáků

- tisk: každému žákovi vytisknout jeden papírek s jedním slovíčkem na pantomimu (jeden mít zvlášť pro pantomimu pro všechny);
- každému žákovi vytisknout text k četbě (2 strany);
- **uspořádat lavice** ve třídě tak, ať se skupinky vzájemně neruší;

čas: 2 vyučovací hodiny

8.1.1 Evokace

(5 min. instrukce + 5–10 minut jeden žák přede všemi + 10 minut skupinky = 20–25 minut).

pantomima na slova:

nejdřív jeden žák před tabulí předvede pantomimu pro všechny; potom ve skupinkách 3–4 žáků;

na pantomimu má každý žák jiné slovo, aby se skupinky vzájemně nerušily (aby jiné skupinky nemohly poznat pantomimu podle toho, že to slovo někdo vykřikne v jiné skupince)

---

slovo pro všechny:

mačeta

Tabulka se slovy na pantomimu (je potřeba rozstříhat na jednotlivá políčka) – viz následující stranu.

8.1.1.1 Tabulka se slovy na pantomimu

(je potřeba rozstříhat na jednotlivá políčka).

slovo 1: sekyra	slovo 5: prales	slovo 9: pádlo
slovo 2: kánoe	slovo 6: lov	slovo 10: šťěstí
slovo 3: řeka	slovo 7: skála	slovo 11: naštvaní
slovo 4: Indián	slovo 8: holeň od krve	slovo 12: smutek
		slovo 13: fotoaparát

Po pantomimě: kmeny a kořeny

Žáci zůstanou rozdělení ve skupinách, každá skupinka se domluví, kdo bude kmen, zbytek jsou kořeny.

8.1.2 Uvědomění

(10 minut samostatná práce + 15 minut mapy na tabuli = 25 minut)

Každý žák dostane svůj text o indiánech a ten si v tichosti přečte. Na četbu textu bude max. 5 minut, ale bude stačit i méně.

Text (viz násl. stranu):

8.1.2.1 Text: Indiáni

„[...] po sedmi a půl měsících jsem měla na «správnost» džungle daleko přesnější pohled. Poznala jsem indiány z kmene Tauripanů, [...], celé klany a rodiny, doma v chýších, cestující po skupinách i při lovu, jak žijí život živočišného druhu ve vlastním přirozeném životním prostředí, bez podpory zvenčí. Pouze mačety a sekyrky měli ocelové místo původních kamenných. Byli to nejšťastnější lidé, jaké jsem kdy kde viděla, akorát jsem si toho tenkrát skoro nevšimla. Byli od nás tak odlišní. Menší, méně svalnatí, a přesto schopní unést těžší náklad na větší vzdálenost než ti nejlepší z nás.“¹

[...]

„Naše malá lehká hliníková kánoe už nám nestačila, vyměnili jsme ji tedy za daleko větší, vyrobenou z jednoho kmene stromu. Byla tak velká, že vypadala poloprázdná, i když se s námi jednou plavilo sedmnáct indiánů se všemi zavazadly. Přepravit toto plavidlo půl míle přes balvany kolem vodopádu — tentokrát jen za pomoci čtyř pěti indiánů — to byla docela děsivá představa. Znamenalo to naskládat klády a posouvat po nich kánoi, a to v žáru nemilosrdně pražícího slunce, znamenalo to nečekaně klouzat do škvír mezi balvany, to když se kánoe nekontrolovatelně vytočila, a odírat si o žulu holeně a kotníky a vlastně všechno, na co spadnete. Už jsme přenášeli malou kánoi. Já i oba Italové jsme věděli, co nás čeká, a několik dnů jsme strávili v hrůze z dřiny a z bolesti. Toho dne, co jsme dojeli k vodopádům Arepuchi, jsme již byli na to utrpení připraveni a začali jsme tahat tu obludu přes skály. Měli jsme pochmurný výraz ve tváři a nenáviděli jsme každou sekundu, která měla přijít.

Ta prokletá kánoe byla pěkně těžká. Když se zhoupala na stranu, kolikrát někoho z nás přivalila na horkou skálu. Chvilku trvalo, než ji ostatní odtáhli. Ve čtvrtině cesty všem krvácely kotníky. Potřebovala jsem chvíli odpočinku, omluvila jsem se a poodešla na vyvýšenou skálu,

¹ Učitel žákům na konci hodiny nadiktuje zdroj:
s. 26.

abych scénu fotografovala. Z té výhodné pozice jsem si [...] všimla zajímavé skutečnosti. Dole pode mnou se několik mužů zabývalo jednoduchým úkolem. Dva z nich – Italové – byli celí napjatí, mračili se, ztráceli nervy při každé příležitosti a typicky bez ustání po toskánsku kleli. Ostatní – indiáni – si to užívali. Bavili se těžkopádností kánoe, z boje si udělali hru, mezi tlačáním relaxovali, smáli se svým vlastním odřeninám a nejvíc se jim líbilo, když kánoe, jak vrávorala vpřed, jednou toho, jednou onoho přimačkávala. Když dotyčného vysvobodili a on konečně mohl dýchat, opřel se o drásající žulu a smál se vždycky ze všech nejvíc, jak se mu ulevilo. Přitom všichni – Italové i indiáni – dělali stejnou práci, všichni trpěli námahou a bolestí.“²

---

² Tamtéž, s. 27–28 (upravil A.V.).

Flipy (velké papíry) s otázkami:

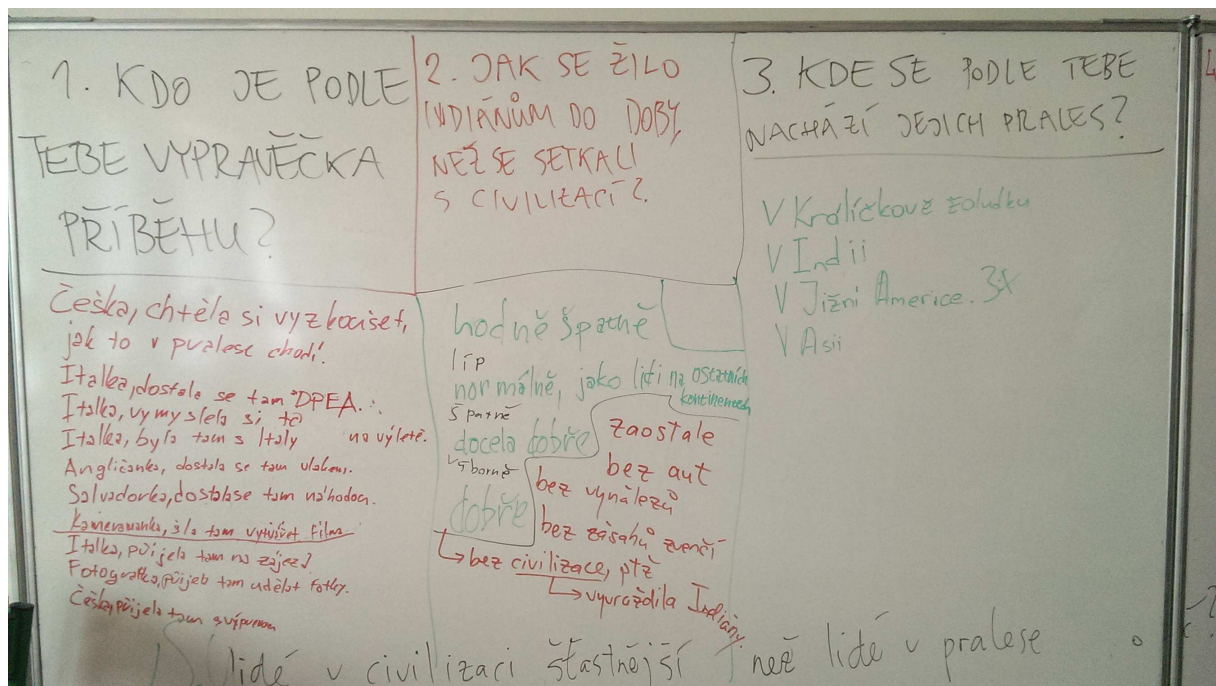
1. Kdo je podle Tebe vypravěčka příběhu? (Odkud si myslíš, že je? Kde se podle Tebe v pralese vzala?)
2. V jaké (pre)historické době (podle Tebe) žili indiáni, než se setkali s civilizací a dostali od ní ocelové náčiní? (Jak se dá tato doba pojmenovat? Jak se v ní žilo/žije?)
3. Kde se podle Tebe nachází prales s těmito indiány? Proč myslíš, že právě zde?
4. Proč myslíš, že se Italové během posunování kánoe mračili a proč se indiáni během stejné činnosti směli?

Kořeny se chodí ptát jiných kořenů z jiných skupin (případně i jiných kmenů z jiných skupin, mají-li kmeny právě čas odpovídat). Odpovědi od ostatních žáků nosí zpět svému kmeni, který odpovědi zapisuje na velký papír.

Skupinky prezentují informace, které sesbíraly. Učitel (příp. sami žáci) zapisuje/í, co uzná/ají za vhodné, na tabuli.

Učitel (nebo spíše žáci sami) vytvoří na tabuli 4 myšlenkové mapy. Ty si nakonec jeden z žáků vyfotí telefonem a pošle je emailem učiteli i ostatním žákům.

Ukázka práce na tabuli (jistě to jde i lépe... ;-))

Nakonec žákům prozradit **zdroj** textu:

Liedloff(ová), Jean. 2007. *Koncept kontinua*. Praha: DharmaGaia.

8.1.3 Reflexe

(30–45 minut)

Jsou lidé v civilizaci šťastnější než lidé v pralese?

Souhlasím — proč?

vs.

Nesouhlasím — proč?

Vytvoříme dva týmy: každý jde na jednu protilehlou stranu třídy. Jeden tým si připraví argumenty pro, druhý proti. Mají na to 5 minut. Po pěti minutách je prohodím, s tím, že si i vymění místa ve třídě a připravují si argumenty opačné. Opět 5 minut.

Potom 5 až 10 minut diskutujeme. Každý by se měl dostat alespoň na chvíli ke slovu. Střídá se vždy jeden mluvčí z jednoho týmu, jeden z druhého, další z prvního atd.

Zdroj (pro jistotu ještě jednou;-):

Liedloff(ová), Jean. 2007. *Koncept kontinua*. Praha: DharmaGaia.

8.2 MORÁLKA JAKO BRÝLE

Anotace:

Tato lekce slouží k seznámení žáků s pojmy jako jsou morálka, relativismus, objektivita, či hodnota, pomocí myšlenkového experimentu, který poukáže na dva konkurenční pohledy na morálku. Prvně se jedná o tzv. brýlový model morálky, podle něhož morální hodnotu dané situace dodávají „citové brýle“, jimiž pozorujeme svět. Podle druhého pohledu jsou správnost i nesprávnost objektivními vlastnostmi, které existují bez ohledu na to, jak se nám jeví. Časový rozsah této lekce by měl být zhruba dvě vyučovací hodiny a je určen pro žáky 9. tříd.

Cíl:

Žáci by si měli uvědomit skutečnost, že to co je správné pro jednoho jednotlivce, či komunitu, může být pro jiného nesprávné, a že neexistuje žádná objektivní základní skutečnost, pokud jde o to co je správné – tzv. morální relativismus. Ovšem zároveň s upozorněním na to, že naše morální pojetí správného a nesprávného poukazuje na jistou objektivitu. Dále by žáci měli rozvíjet schopnost empatie a porozumění způsobu myšlení, chápání a prožívání druhých lidí.

Tématický okruh OSV:

Hodnoty, postoje, praktická etika
Řešení problémů a rozhodovací dovednosti
Kooperační kompetice

Použité metody:

Brainstorming, myšlenkové mapy, rozhovor, vyprávění, vysvětlování

Učební činnosti:

skupinové i individuální

Pomůcky:

Sada zadání pro každou skupinu, fixy, pastelky, tabule (ideálně flipchart)

8.2.1 PRŮBĚH LEKCE:

1. úvodní motivace

Žáky určitým způsobem seznamujeme s pojmem relativismu a s ním souvisejícími pojmy dobré x špatné – např. můžeme poukázat na rozdílné hudební vkusy (je rock lepší než klasika?, rap než pop? apod.), rozdílný vkus oblékání, preference umění, či sportu. Tato část

by měla být předznamenáním podobné dichotomie správné x nesprávné – Platí výše zmíněné i o těchto pojmech?

2. mimozemšťané

Žáci se rozdělí do skupin minimálně po třech a dostanou tento příběh:

Jednoho dne, když Dobromila venku věšela prádlo, přistála u ní na zahradě mimozemská vesmírná loď. Posádka z jiné planety ji nabídne, aby se s nimi proletěla nad městem, Dobromila jejich nabídku přijme a za chvíli už letí nad střechami domů. Mimozemšťané mají loď neviditelnou, aby je nikdo neviděl. Poté, když prolétávají nad jednou uličkou uvidí mladíka, který se pokouší ukrást staré ženě kabelku. Dobromila upozorní mimozemšťany: „Podívejte, to co dělá ten mladík je nesprávné, měli bychom ji pomoci.“ Mimozemšťané jsou však zmateni, jelikož neví co je nesprávné a chtějí, aby jim Dobromila tuto „vlastnost“ vysvětlila.

Žáci se ve skupinkách snaží vymyslet způsob, jak by vysvětlili nesprávnost.

3. myšlenková mapa

Jednotlivé skupiny žáků píší na tabuli své nápady a vysvětlení nesprávnosti. Učitel se v tomto bodě stává jedním z mimozemšťanů a reflektuje jednotlivé názory. Žáci se pak před učitelem snaží obhajovat své nápady, do diskuse se s poznámkami mohou zapojovat i jiné skupiny. V tomto bodě se může diskuse „zvrhnout“ do mnoha směrů, proto uvedu jen ty nejčastější.

nejedná se o vlastnost, kterou lze pozorovat přímo – nevidíme to, necítíme to – ale existuje => odvozujeme nesprávnost z jejich rysů – způsobuje utrpení a činí lidi nešťastné. Námitka – Některým lidem přeci, dělá radost krást (není to možná „morální“, ale nelze říct, že je to nesprávné pouhým poukázáním na rysy činnosti). Nesprávnost není sama o sobě přímo pozorovatelná (nelze z toho co je, odvodit to, co by mělo být)

něco je nesprávné závisí na naší osobě – subjektivismus. Námitka – pro někoho může být zabíjení správné.

Něco je správné závisí na komunitě, zákonech – intersubjektivismus. Námitka – i celé komunity se mílí, např. staří Římané zabíjeli otroky pro pobavení, dále existence apartheidu, rasové zákony v USA atd.

4. diskuse a učitelova reflexe

Diskutujeme nad dalšími problémy – uvozujeme základní pojmy – využíváme metodu heuristického a vyvozovacího rozhovoru. Především můžeme definovat morálku jako brýle – tedy, že morální hodnotu dodává dané situaci pozorovatel (mimozemšťané by tak měli zkoumat Dobromilu a ne samotný jev krádeže). V této části bychom měli žáky uvést do různých verzí brýlového modelu morálky a to do už výše zmíněných – subjektivismu a intersubjektivismu.

Uvést můžeme i přístup tzv. emotivismu, podle něhož říct, že je něco nesprávné, vůbec neznamená něco tvrdit, ale spíš vyjádřit s tím svůj nesouhlas (Můžeme to připodobnit k tomu, když fandíme na hokeji. Zvolání „Česko do toho“, není tvrzení, nelze říct, jestli je pravdivé, či

nepravdivé, spíše se jedná o vyjádření toho, co cítíme.). Problém tohoto tvrzení je patrný, jelikož pokud nic netvrdím, neexistuje možnost, že bych se mýlil v tom, co je nesprávné. Nelze se tedy mýlit v ničem?

V závislosti na průběhu a směřování hodiny můžeme dále používat např. tyto otázky:

- *Myslíte, že některé názory, způsoby chování společnost nemůže a nesmí tolerovat?*
- *Má společnost právo určovat a vymezovat některé způsoby chování? Kdy? Uveďte příklady.*
- *Jaké jednání by podle vašeho názoru mělo být postaveno mimo zákon?*

5. závěr

I přesto, že jsme si ukázali, že je problém definovat nesprávnost, je jasné, že se shodneme na věcech, které jsou pro nás nesprávné – krádeže, vraždy, lži. Měli bychom žáky vést k tomu, aby se dokázali vcítit do ostatních osob. Jedná se v tomto případě o princip toho, že nemůže jednat s ostatními tak, že by se nám nelíbilo, kdyby se stejně takto někdo choval k nám (známé přísloví „káže vodu, pije víno“). Tato jemná nuance je klíčová pro pochopení tohoto tématu. V závěrečné reflexi bychom si taky měli ujasnit, co jsme dělali, jak jsme postupovali, co jsme věděli – mysleli si již dříve – co jsme si uvědomili až dnes apod.

Problém s pojmem nesprávnosti zajímavě osvětluje i analogie, kterou používá britský filozof Stephan Law. Víme například, že „být kulatý“ je objektivní vlastnost, věci jsou tedy kulaté tak jako tak, bez toho, jak nám připadají. Kulatá věž nám přesto může z dálky připadat jako hranatá. Kdybychom ale soudili, že je hranatá, mýlili bychom se a věž by byla stále kulatá. Takže, kdyby byly věci kulaté, hranaté a tak dále pouze proto, že by se tak zdály, pak by věž byla hranatá, protože by se zdála být hranatá. Pokud by platil brýlový model, nemohla by pak existovat možnost, že se můžeme mýlit v tom, co je nesprávné. Tedy skutečnost, že se můžeme individuálně i kolektivně mýlit v tom, co je správné, ukazuje na to, že nesprávnost je, stejně jako kulatost, objektivní vlastnost. (více Law 2007, 266)

8.2.3 ZÁVĚREČNÁ REFLEXE

Jak nakonec určit, který názor je správný? Musím přiznat, že sám nevím, jelikož argumenty nás táhnou na obě strany. I toto však může být pro žáky hodnotné ponaučení pro budoucí zaujetí vlastních stanovisek, které také vždy budou vycházet z hodnotové orientace dané osoby. Možná, že právě takováto práce s žáky nám pomůže k tomu, abychom společně přišli na nějakou uspokojivou odpověď. Úkolem učitelů by totiž mělo být vhodné rozvíjení osobnosti žáka tak, aby splňovala požadavky naší demokratické společnosti.

8.2.4 ZDROJE

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, on-line zdroj
<http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVPZV_2007-07.pdf>

LAW, Stephen. *Filozofická gymnastika : 25 krátkých myšlenkových dobrodružství*. Vyd. 1.
Praha: Argo, 2007.

8.3 OSM KLAMŮ V KAŽDODENNÍM UVAŽOVÁNÍ

Klam je chyba v uvažování. V běžném životě bychom se měli snažit užívání daných chyb co nejvíce omezit a také bychom měli užívání klamů odhalovat. Abychom dané chyby odhalili, musíme používat náš rozum, který nám umožňuje argumentačními nástroji poukázat na principy těchto chyb. Tento materiál vám pomůže s identifikací osmy základních omylů v uvažování. Omylů, kterých se nejspíše občas dopustíte i vy...

8.3.1 KLAM POVĚŘČIVÝCH

- *Když jsem si zlomil nohu, měl jsem na sobě červené tričko. Proto už červené trička nenosím*
- *Moje vědma mi na dálku při zkoušce poslala pozitivní vibrace a já zkoušku udělal, takže vědma má zázračné schopnosti.*
- *Zakázali jsme prodej nezdravého jídla, což vedlo ke ztloustnutí populace. Takže zákaz nezdravého jídla vede k tloustnutí.*

Pokud se podíváme na dané příklady, zjistíte, že mají něco společného. Z toho, že jedna událost navazuje na další je usuzováno, že první událost musela způsobit druhou. To je evidentně chybné uvažování, jelikož i když jedna událost navazuje na druhou, obvykle mezi nimi není žádná příčinná spojitost. Řekněme, že si obleču černou košili a hned potom do Měsíce narazí kometa. Způsobil jsem tento dopad já? Určitě ne.

Myšlenka: Samozřejmě, mezi událostmi, které po sobě následují, může být příčinná spojitost, avšak tyto jednorázová pozorování nás neopravňuje k tvrzení, že první událost způsobila druhou.

Závěr: Nevytvářejte ukvapené falešné závěry!

Cvičení: Pokuste se nalézt a identifikovat další klamy pověřčivých z vašeho okolí.

8.3.2 DOVOLÁVÁNÍ SE AUTORIT

- *Nejlepší pivo je to z Plzně, jelikož ho pije Jaromír Jágr*
- *Brzo si najdu pěknou nevěstu, pověděla mi to vědma*
- *Všechny celebrity používají iphone, takže to nejlepší telefon*
- *Nejlepší je prací prášek XY, jelikož to říkají vědci v reklamě*

Věřit něčemu, co nám sděluje nějaká autorita, může být oprávněné. Pokud nám učitel chemie řekne, abychom neházeli fosfor do vody, je lépe mu věřit. Často je však „dovolávání se autority“ klamné.

Myšlenka: Z jakého důvodu by měli být celebrity autoritou při výběru jakéhokoliv přístroje? Jsou vědci v reklamě opravdu vědci? Jaromír Jágr určitě jistou autoritou je, avšak přece jen v jiném oboru.

Závěr: V případě dovolávání se autority musíme mít jistotu, že se jedná skutečně o autoritu v daném oboru, že v tomto oboru není více autorit, které mají opačný názor, že autorita není nějakým způsobem zaujatá apod. Řídit se názorem dané autority je rozumné pouze v případě, kdy jsou tyto podmínky splněny.

Cvičení: Jedná se o klam autority v případě, že opoziční poslanec upozorňuje na chyby ministrů.

8.3.3 KLAM ŠIKMÉ PLOCHY

- *Jestli ti dnes půjčím 10 korun, zítra už budeš chtít 100.*
- *Pokud legalizujeme potraty, tak brzy povolíme i vraždy.*

Z daných příkladů vidíme, že z nějakého tvrzení vyplývá další, aniž bychom se seznámili s důvodem, proč by k tomuto „skluzu“ k horšímu mělo docházet.

Myšlenka: Ke „skluzu“ může docházet, avšak většinou obsahuje spoustu mezikroků

Závěr: Při akceptaci takto vystavěných argumentů hledejme důvody, proč nejsme schopni skluz zastavit

Cvičení: Lze nalézt příklad šikmé plochy, který bude relevantní?

8.3.4 FALEŠNÉ DILEMA

- Bud' je $1 + 1 = 5$, anebo $2 + 2 = 5$. Není pravda, že $1 + 1 = 5$. Proto $2 + 2 = 5$
- Bud' daruješ moji sektě peníze, anebo budeš v životě nešťastný. Nechceš být nešťastným, takže musíš darovat peníze mé sektě.
- Bud' si koupíte naše auto a budete si užívat pohodlí, nebo se budete muset spokojit nějakým vehiklem.

V prvním příkladě vybíráme ze dvou možností, které jsou obě nepravdivé. Lidé totiž často (nevědomě) používají tyto argumenty, aniž by si uvědomili, že mohou být i jiné alternativy. Na alternativy lehce můžeme přijít ve druhém příkladě. Třetí příklad je užití tohoto klamu prodavači.

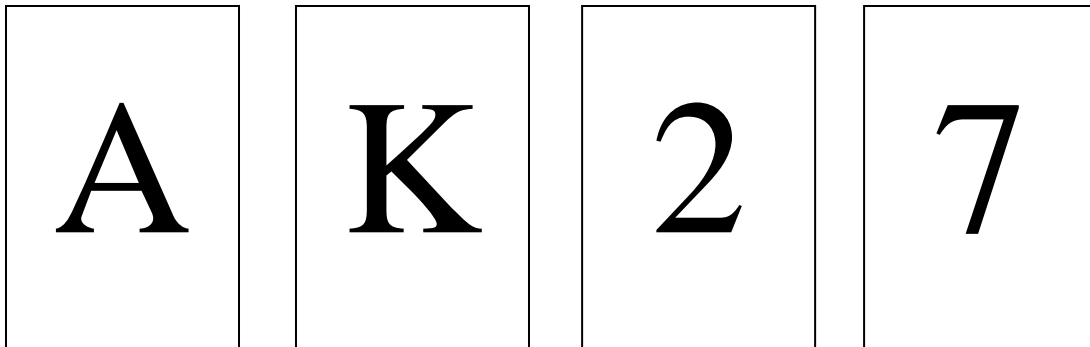
Myšlenka: Tyto argumenty však mohou být i pravdivé. *Např. Bud' mám Petr řidičák, anebo nesmí řídit auto. Petr řidičák nemá, takže nemůže řídit auto.*

Závěr: Mějte se vždy na pozoru, když vás prodejci nutí k rozhodnutí buď/nebo. Velmi často používají falešné dilema.

Cvičení: Znáte nějakou reklamu, která využívá falešné dilema?

8.3.5 KLAM VŠECH POLITIKŮ – SNAHA O POTVRZOVÁNÍ

Mějte před sebou čtyři karty, z nichž každá má na jedné straně napsané písmeno a na druhé straně číslo. Je vidět A, K, 2, 7 takto:

A nyní se pokuste vyřešit tento úkol:

Jak nejrychleji lze dokázat, že platí následující pravidlo: ze čtyř předložených karet ty se samohláskou na jedné straně mají na straně druhé sudé číslo. Které karty musíme otočit, abychom dokázali, že tato hypotéza je pravdivá?

Možná vás napadlo, že řešením bude otočení karet A a 2, to však není správná možnost. A přece většina lidí volí tuto možnost.

Odpověď: karty A a 7

Proč? Kartu A musíme obrátit, abychom ověřili, že na druhé straně je opravdu sudé číslo. Pokud není, hypotéza je nepravdivá. Zároveň musíme obrátit kartu 7, abychom ověřili, jestli na druhé straně není samohláska. Pokud je, hypotéza je nepravdivá. Pokud A bude mít na druhé straně sudé číslo a 7 nebude mít na druhé straně samohlásku, hypotéza je pravdivá. Na kartách K a 2 nezáleží.

Myšlenka: Lidé mají tendenci hypotézy potvrzovat spíše než vyvracet. Otočíme 2, abychom potvrdili náš předpoklad. Tím se stáváme obětí klamu.

Závěr: Nehledejme pouze důkazy, které potvrzují naše tvrzení, ale také ty, které by je vyvracely.

Cvičení: objasněte problém v následujícím příkladu. Politik je přesvědčen, že snížení daní způsobí snížení zločinnosti. Proto požádá výzkumníky, aby hledali reálné případy, kdy po snížení daní klesla zločinnost. Výzkumníci našli sto takových příkladů. Politik tak usoudí, že může oprávněně předpokládat, že snížení daní sníží i zločinnost.

8.3.6 OMYL HAZARDNÍHO HRÁČE

- *Tříkrát jsem vsadil na stejného koně Kulhajíčího Ponyho a tříkrát jsem prohrál. Příště však na něj vsadím opět, jelikož vyhrává 50 % všech dostihů, které běží. Další tři tak vyhraje.*
- *Ve sportce teď často padala čísla 4, 17 a 21, takže ty teď raději sázet nebudeš.*

V obou případech se na základě pravděpodobnosti výskytu nějaké události za jisté období dospívá k závěru, že se krátkodobě zvýší pravděpodobnosti výskytu.

Myšlenka: Tento omyl je velmi častý, pravdou samozřejmě je, že vůbec nezáleží na tom, co se dělo doposud. Pravděpodobnost, že v loterii padne jakákoliv kombinace čísel, je pokaždé stejná.

Cvičení: Dokážete vypočítat, jaká je pravděpodobnost výhry ve Sportce.

8.3.7 ARGUMENTACE KRUHEM

- *Vědma je důvěryhodný zdroj informací. Jak to? Řekla mi to.*
- *Bůh existuje. Jak to? Stojí to v Bibli? Je Bible důvěryhodná? Je, protože je to slovo Boží?*

Obě odůvodnění se pohybují v kruhu. V každém případě je tvrzení, které se snažíme dokázat obsaženo v důkazu.

Závěr: Nelze dokázat tvrzení tím, že budeme předpokládat, že je pravdivé.

8.3.8 OMYL DOLOŽENÍ KONSEKVENTU

- *Pokud jsem člověk, pak jsem smrtelný. Jsem člověk. Proto jsem nesmrtelný*

Pokud si prohlédneme tento argument, tak na něm nelze najít nic chybného. Obsahuje dvě premisy (předpoklady), obě jsou pravdivé, z níž vyplývá závěr.

Pokuste si stejně rozebrat následující argumenty

- *Kdykoliv má Kryšpín dobrou náladu, hraje fotbal. Kryšpín hraje fotbal. Proto má John dobrou náladu.*
- *Pokud jsem vyšší než Jarmil, pak je Vilém malý, Vilém je malý. Proto jsem vyšší než Jarmil.*

Jsou tyto argumenty přijatelné? Ne! Proč?

Myšlenka: První argument má formu:

Pokud A, potom B. A proto B

Oba chybné argumenty pak mají formu:

Pokud A, potom B. B proto A

Závěr: Tomuto omylu se v logice říká doložení konsekventu. Vše si objasníme na prvním z obou chybných argumentů. Je pravda, že kdykoliv bude mít Kryšpín dobrou náladu, bude hrát fotbal. Vyplývá však z tohoto, že pokud Kryšpín hraje fotbal, má dobrou náladu? Ne. Neboť přestože Kryšpín dokáže mít dobrou náladu, jen když hraje fotbal, je zároveň možné, že má často náladu špatnou i při hraní fotbalu.

Cvičení: Rozeberte si následující výroky. Jsou korektní?

- Pokud bůh existuje, pak je na světě dobro. Na světě je dobro. Proto Bůh existuje.
- Pokud i ostatní lidé cítí bolest, pak vykřiknou, když se zraní. Ostatní lidé vykřiknou, když se zraní. Proto ostatní lidé cítí bolest.

8.3.9 ZDROJE:

Zpracováno na základě:

LAW, Stephen. *Filozofická gymnastika : 25 krátkých myšlenkových dobrodružství*. Vyd. 1. Praha: Argo, 2007.

Soubor logických klamů:

Logický klam. *Wikipedie*. [online]. 27.3.2015 [cit. 2015-03-27]. Dostupné z: http://sk.wikipedia.org/wiki/Logick%C3%BD_klam